

S
D
M

HEV GIRTIN

Welatparêz

Kovara Siyasi - Nûç û Şîrove 10 Tirmeh

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi 10 Ekim

96

Şoreşa Kurd dîsa Zarokên xwe dixwe.!

**Heta Ev Xwekuji dom bike
Wê dijminê me jî kêf bike..!**

HEVGIRTIN

Welatparêz

KOVARA

Siyasî - Nuçe û Şîrove

Postfach 2743

24103 KIEL

Xwedî û Berpirsiyar

(Sahibi ve Yazışları Müdürü)

Ali VALÇIN

Berpirsiyarê Gîştî

(Genel Yayın Yönetmeni)

Burhan ÇELİK

Berpirsiyarê Tîprêzî û Arsîvê

(Dizgi-Baskı sorumlusu)

Melik MELEK

Hevgirtin - Welatparêz kovarekî siyasî ye. Nivîsên ku bi navê Redaksiyonê tên wêsendin, ramana Hevgirtin Welatparêz dide xuyakir. Nivîsên ku binav dîtinên nivîsarên xwe Hevgirtin-Welatparêz di wêsendina berh- mên sandî de azad e.

Bihatîya Salekî

(Yıllık Abone ederi)

Lî Welatên din : 45 DM

Lî Almanyê : 20 DM

Girêdana Bankan

NAV : DEUTSCHE BANK

Hêjmara Bankê: 100 700 00

Hêjmara Hesab: 1760545

Tîprêzî û Pergala Rupelan

(Dizgi ve Mizanpaj)

Net Mizanpaj

Çapxane (Matbaa)

Druckerei SCHMORL

NAVEROK/İÇİNDEKİLER

Welatparêz`den 3

Kanayan Yara

Kürdistan.....4

Sömürgecilik ve

Yabancılaşma.....8

Güneye Dair.....12

Alevilik ve Sorunları.....15

Yeniye Yakalmak Zordur

Fakat Doğruyu Yakalamak

Daha Zordur.....18

Tekoşına Gelé Kurd Hatiye

Qonaxeki Pêwîste bibe

İxtîdar.....27

Son Gelişmeler.....36

Bir Yorum.....39

Mesajlar.....41

Xaçeréz.....43

Hevgirtin-Welatparéz`den

Sevgili Okuyucular,

Üçüncü sayımızla tekrar huzurundayız. Umarım dergimiz her yeni sayısıyla dile getirilmesini arzuladığınız temaları irdeleyerek takdir ve beğeninizi kazanmıştır. Üçüncü sayımızın hazırlanmasında da gerek problematik gerekse teknik olarak titiz davranmaya çaba harcadık. Dergimizin bu sayısı hakkında ileteceğiniz uyarı ve destekleriniz bizleri sevindirecektir.

Bu sayımızda Güney Kürdistan`daki gelişmelerle ilgili olarak Şerafettin Kaya ve Burhan Çelik`in yorumları var. Ali Yalçın „Sömürgecilik ve Yabancılaşma“ başlığı altında sömürgeci uygulamaların kürt halkını kendi kimliğine ne derecede yabancılaştırdığını tartışmaktadır. Kazım Baba günümüzde gündemi işgal eden Alevilik olayını „Alevilik ve Sorunları başlığında“ değerlendiriyor. Halil Sipan Kürdistan Ulusal Muahfetine verilen Ulusal Kurtuluş Mücadelesi bağlantısında iktidar olma aşamasına geldiği yolunda görüşlerini „Tekoşina Gelê Kurdistan Hatiye qonaxeki, pêwiste bibe ixtidar“ başlıklı yazısında açıklamaktadır. Necmi Akyol`da son üç ayda Türkiye ve Kürdis-tan`da yaşanan gelişmeleri „Son Gelişmeler“ üst yazısı ile yorumluyor.

Ayrıca bu sayımızda İbrahim Güçlü`nün Hevgirtin-Welatparez ile ilgili eleştirilerini içeren „Yenilikçi Olmak Zordur, Doğruyu Yakalamak Daha Zordur“ başlığını taşıyan yazısını veriyoruz. İbrahim Güçlü yazısında Hevgirtin-Welatparez`i eleştiri yanında cevaplandırması için birkaç soru bize yöneltmektedir. Kendisine dergimize gösterdiği ilgi ve eleştirisinden ötürü teşekkür ederiz

Derginin önceki sayılarında açıklamıştık, dergimiz herkese açıktır. Gönderilecek KUKM Türkiye`dedemokrasi ve genel olarak ulusal ve toplumsal muhalefetin sorunları, Ortadoğu problem ile ilgili ve Hevgirtin-Welatparez`in eleştirisine değin yazıları hiç bir sansüre tabi tutmadan dergide vermede kararlıyız.

Bir dahaki sayıda görüşmek üzere, sevgi ve saygılarımızla...!

Redaksiyon

Kanayan Yara Güney Kürdistan

Şerafettin KAYA

Körfez savaşının ardından Güney'li Kürtler Özgür Kürdistan'ın inşası için bir daha göremeyecekleri büyük bir fırsat yakaladılar. Yıllardır sürdürülen savaşa yaşanan bunca ızdıraba karşın yerinden kıpırdamayan, Saddam'dan yana olmayı yeğleyen halk birden ayaklandı, Saddam'ı ordusu, polisi ile Kürdistan'dan kovdu. Ardından Birleşmiş Milletler Teşkilatının kararları çerçevesinde bölgede güvenlik kuşağı oluşturuldu ve Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa üçlüsünce Kürtler Saddam'a karşı korumaya alındı.

En önemlisi; bütün dünya kamuoyu kazanılmıştı, demokratik kuruluşlar, yardım kurumları, Onlarca vakıf ve müessese, özgür kürdistanın kurulması yolunda gereken desteği vermeye hazırlardı. Bu büyük bir fırsattı, Güneyli Kürt örgütleri - özellikle PDK ve YNK - bu fırsatı iyi değerlendirip geçen bu beş senede halkın kendisini ulusal kimliği ile siyasal, ekonomik ve kültürel olarak ifade edebileceği

bir yapılanmaya gidebilirlerdi. Ancak ne PDK ne YNK ne de diğer siyasi partiler, cemaat örgütleri ve kürt aydınları beklenen performansını gösteremediler. Birlik ve beraberlik içinde, birbirleri ile iyi geçinip Kürdistan'ı, üzerinde anlaşabilecekleri bir siyasi statüye kavuşturacaklarına, birbirlerine üstünlük sağlamak ve pastadan daha fazla pay almak hırsıyla savaşmayı seçtiler.

Hiç unutmam; Kürtler için tarihi bir gündü, serhıldan olayının ardından, Stockholm'da yapılan konferans sonrası, kuzeyli, güneyli, doğulu ve batılıyla bir araya gelen kürt örgütleri, Kürdistan'daki halk ayaklanmasını, yaşanan gelişmeleri ve bundan böyle neler yapılacağını değerlendirdiler. Ağırlıklı olarak Kürdistan'a verilecek siyasi hukuki statü üzerinde duruldu. Çoğu örgüt temsilcisi ve kürt aydını, o güne dek istenilen otonomi yerine federatif bir yapı üzerinde ısrar edilmesi yönünde görüş belirlediler. Bağımsız devlet olma yolunda çalışma yapılmasını savunanlarda oldu.

O gün herkes coşkuluydu ve herkes Güney'de Özgür Kürdistanı kurma yolunda hizmet yüklenmeye ve yardıma hazırdı. Ancak herkeste, ele geçirilen bu tarihi fırsatı, kuruluşlarından buyana birbirleri ile sürekli çatışan, İran devletinin zorlaması ile BERE (Ulusal cephe) içinde kerhen bir araya gelen YNK ile PDK yeniden çatışmaya tutuşup heba edecekleri kuşkusu vardı. Toplantıda Ömer Şeyh-mus isimli konuşmacı, PDK ve YNK temsilcilerine hitaben „Federasyon veya otonomi, önemli değil, her ikisi de olabilir, önemli olan bu ele geçen fırsatın kaçırılmaması, kürt hakkının kendisini siyasal, ekonomik ve kültürel olarak özgürce ifade edebileceği bir yapıya kavuşturulmasıdır. Bunu yaratacak olan da güneyli kürt örgütlerdir, daha doğrusu PDK ve YNK'dir. Her iki tarafın üst düzey adamları burdadır, temennimiz odur ki geçmişi bir kenara bırakır, elele verir kürt halkının ve ülkenin çıkarları doğrultusunda soruna çözüm ararlar. Rica ediyoruz, yalvarıyoruz bir daha kardeş kanı dökerek bize kardeş acısı yaşatmasınlar“ şeklinde bir konuşmayla orada bulunan herkesin/hepimizin bu yoldaki kuşkusunu dile getirmişti.

Parlamentonun oluşumu için seçime gidilmesi, seçimin sakin ve hadisesiz geçişi, parlamentonun oluşumu, dini ve etnik azınlıkların parlamento ve hükümette temsili, bu hususta gösterilen titizlik sevindiriciydi ve bir nebze kuşukları dağıtmıştı .

Güneyde parlamento seçimini izleyenler, güneyli siyasi partiler ve cemaat örgütlerinin seçim çalışmalarında büyük bir centilmenlik gösterdikleri ve girdikleri demokrasi sınavında başarılı oldukları, demokrasinin kürdistan'da işlerlik kazanacağı görüşünde birleşiyorlardı.

Ancak söylendiği gibi çıkmadı. Parlamentonun oluşumu, hükümetin kuruluşu, çalışmaları, yerel yönetim ve yargı organlarının işleyişi, örgütler arası ilişkiler, Kürdistan'ın il, ilçe, kasaba ve köylerin egemenlik alanları olarak siyasi partiler ve cemaat örgütleri arasında bölüştürülmesi, yardım kurumlarını yönlendirme ve yardımların dağıtımında adam kayırma, Türkiye, İran ve Suriye devleti ile sürdürülen kaba çıkarıcılığa dayanan kişisiz ilişkiler, bu hususta PDK ve YNK arasında yaşanan yarışma, Gümrük gelirlerini toplama ve paylaşım biçimi, ne yazık ki seçimde yansıyan-yansıtılan olumlu imajın tersi bir görünümdeydi ve ürkütücüydü. Ki bu durum, güneyin giderek kaosa sürükleneceği, siyasi partiler ve cemaatler arası çatışmaların yaşanacağına göstergesiydi.

Parlamento ve Hükümete daha kuruluşunda işlev kazandırılmadı. Otoriteleri ne siyasi partiler ve partilerin tutumlarına bağlı olarak halk tarafından kabul görmedi. Ülkeyi parlamento ve hükümet değil, BERE (ulusal cephe) bağlantısında siyasi partiler yönetiyorlardı. Parlamento ve hükümetin yerel yönetimler, kamu kuruluşları ve yargı organları üzerinde, çalışmaları programlama, yönlendirme ve kontrol fonksiyonları yoktu, kamu mallarını tasarruf ve kamu gelirlerini toplama etkinliğine sahip

değillerdi, harcamaları BERE tarafından karşılanıyordu.

Kürdistan fiilen siyasi partiler arasında bölüştürülmüştü. Her siyasi parti bir bölgeyi kontrol ediyordu, halen böyledir. PDK ve YNK nin kontrol ettiği alanlar daha genişti. Türkiye'ye açılan kapılar çoğunlukla PDK'nin, İran'a açılan kapılar ise YNK nin kontrolundaydı. Her siyasi parti ve cemaat örgütleri askeri örgütlemeye sahipti, peşmerge besliyorlardı. Alınan, peşmerge teşkilatlanması yerine milli ordu kurma kararı gereği, azaltılması beklenirken peşmerge sayısı günü birlik artıyordu. Peşmerge alımında PDK ve YNK arasında bir yarışma vardı. Birbirlerine karşı hiç te dürüst değillerdi ve her ikisi de saldırı hazırlığı için-deydiler.

***KDP ve YNK
liderleri, demokrasi
kuralları içinde
kalarak, oylama sonucu
ortaya çıkacak eğilime
göre birbirlerinin
otoritesini kabul edip
Kürt halkının ve ülkenin
genel çıkarlarını öne
çıkarp bir iş bölümü
çerçevesinde birlikte
çalışabilir, aralarındaki
ihtilafları görüşme
yoluyla çözebilirlerdi.***

Sonuçta beklenen oldu, parlamentonun oluşu-mundan yaklaşık bir yıl sonra silahlar patladı. Önce PDK ile YNK birlikte PKK ile çatışmaya girdiler - ki bunun için parlamentodan karar çıkarılmıştı - ve ardından birbirleri ile kapıştılar. Çatışmalar halen sürüyor ve sürecek gibi...

İşin kötü yanı; PDK ve YNK arasındaki bu kavga, Kürdistan'da oluşturulacak siyasi yapının biçimi ve muhtevası, sosyal ve kültürel kurumların yaratılması ve işleyişi, ülke yönetiminde demokrasinin işlerliliği, ülkenin imarı, ülke ekonomisini örgütleme ekonomik,

kaynakların işler hale getirilmesi yolunda aralarında meydana gelen bir tartışma-ndan değil, Barzani ve Talabani'nin birbirlerine üstünlük sağlama ihtiraslarından ve gümrük gelirlerinin paylaşımına dair ihtilaftan doğdu.

Kuşkusuz bu olumsuzlukların, sürdürülen bu kavganın suçlusu ne yalnız başına Barzani ne de Talabanidir. Her ikisi ile birlikte PDK ve YNK nin yönetici kadroları ve bunların yanında diğer siyasi partiler, güneyli kürt halkı - özellikle KÜRT AYDINLARI - da suçludur. PDK ve YNK dışında kalan siyasi partiler, cemaat örgütleri, parlamento ve hükümet üye-

leri, kürt aydınları ve işçisi, esnafı, memuru ve köylüsü ile kürt halkının parlamento ve hükümetin işlev kazanması ve otorite olması yolunda gereken duyarlılığı gösterdikleri söylemez.

Evvelemirde kendileri parlamentonun ve hükümetin otoritesini tanımadılar, idari, sosyal ve hukuki sorunlarının çözümünde siyasi partileri muhattap aldılar. PDK ile YNK, PDK ile PKK arasında meydana gelen çatışmalara karşı duracaklarına ve tepki göstereceklerine çoğunlukla seyirci kaldılar. Bir kısımda doğrudan taraf oldu.

PDK ve YNK liderleri demokrasi kuralları içinde kalarak, yapılacak seçim sonucu ortaya çıkacak eğilime göre birbirlerinin otoritesini kabul edip Kürt halkının ve ülkenin genel çıkarlarını öne çıkarıp bir iş bölümü çerçevesinde birlikte çalışabilir, aralarındaki ihtilafları görüşme yoluyla çözebilirlerdi. Doğru olan da buydu. Bunu yapmamaları, savaşı tercihleri ve kürt halkını birbirlerine kırdırmaları afe-dilmiyecek bir suçtur. Hele, birbirlerini altetmek için, Talabani'nin İran, Barzani'nin Irak devletinden yardım istemesi, İran ve Irak ordusun Kürdistan'a davetleri, kendi halklarını düşman güçlerine muhattap kılıp katlettirmeleri ise, sonucu ne olursa olsun, ihanet düzeyinde bir suçtur.

Bunun yanında Talabani'nin, Barzani'ni Saddam'ın desteği ile elde ettiği üstünlüğe karşı savaşı sürdürmesi ne kadar yanlış sa, Barzani'nin de Saddam'ın gücüne dayanarak tek başına iktidar olmada ısrarı da o derece yanlış olur. Her iki halde de kaybedecek olan kendileri ve dolayısıyla kürt halkı olur. Dileriz ki; katliama ve şehrin tahrib edilmesine sebebiyet vermemek için, Barzani güçlerine karşı durmayıp Süleymaniye'yi terket-

tiğini söyleyen Talabani, söyleminde samimi ise, yanlışlık yapıp terkettiği Süleymaniye'ye saldırmaz. Barzani de, Talabani güçlerine karşı saldırılarını durdurur ve YNK'nın siyasal olarak faaliyet göstermesine karşı durmaz. YNK'den seçilmiş üyelerinde parlamento toplantılarına katılımını sağlar ve parlamentonun otoritesine tabi olur.

Güney Kürdistan da yaşanan kaos ve belirsizliktir. Oluşmuş ve işleyen adı konmuş bir siyasi yapı ve toplumsal yaşamı düzenleyen konulmuş kurallar yok. Saddam döneminin kanun ve kuraları da işliyor dene-mez. Yönetim, yargı, eğitim ve öğretim hizmetleri, ticari ilişkiler bir sisteme bağlanmış değil, kendiliğencilik egemen, kim kime-dumduma..!

Ülkedeki tüm Irak halkını doyuracak kapasiteye sahip olan tarımcılık, gıda üretimi bugün en düşük düzeyde. Ülke içi üretim halkın 1/10 unu doyuruyor. Tüketim malları ağırlıklı olarak Türkiye ve İran'dan temin ediliyor. Halkın yaşamına korku ve umutsuzluk egemen, kaçan kaçana. Halkta giderek Saddam'a özlem büyüyor. Ülkenin ne gibi bir siyasi statüye bağlanacağı iki bilinmiyenli denklem, bu hususta siyasi partilerin bir programları yok, her yönüyle sorunun çözümü, İran, Türkiye ve Suriye ve son duruma göre Irak devletinin kabulüne bağlı kılınmış..

Bu belirsizlik, Güney'de toplumun sosyal ve ekonomik yapısında yarattığı tahribat ve getirdiği moralsizlik bir yana, Türkiye ve İrana karşı verilen ulusal kurtuluş mücadelelerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye, İran ve Suriye'ye soruna müdahale ve kendilerine karşı olan ulusal kurtuluş hareketleri aleyhine kullanma fırsatı veriyor. Güney'deki belirsizliğin ve istikrarsızlığın temel nedenlerinden biri de budur. Türkiye, İran ve Suriye' kendileri için örnek teşkil eder, kürt halkının ulusaldemokratik muhalefetini tüm dünya kamuoyunda güçlendirir diye, Kürtlerin Güney'de her ne gibi çerçeve ve bağlantıda olursa olsun istikrarlı bir siyasi yapıya kavuşmasına karşılar ve her üç devlet te söy-

Güneylilere Bir hatırlatmada bulunayım; eğer ağırlıklarını ortaya koyup sorunu, anlaşıcakları bir program çerçeve-sinde Irak devleti ile dialogu öne çıkararak veya başka bir yolla çözüme kavuşturmaz ve bu belirsizliğe son vermezlerse, çok ya-kın bir zamanda PDK'nin PKK ya saldırısına tanık olurlar. O zaman varolan kaos iyice büyür ve Güney Kürdistan Lübnanlaşır

lemlerinin tersine güneydeki bu belirsizliğin devamı doğrultusunda büyük çaba sarfetmektedirler.

Körfez savaşının bitimi ile özgür kürdistanı kurma fırsatı daha kaybedilmiş değildir, güneyli siyasi güçler isterlerse yine başarır ve tezelden ülkede siyasi istikrarı sağlayabilirler.

Elbetteki en ideali bağımsız bir devlet olmasıdır. Kuşkusuz kürt halkının güvenceye kavuşması, gerçek krutuluğu bağımsız bir devlet olmasından geçer. Ancak varolan koşullarda ve uluslar arası konjüktürde egemen görüşe göre bu şimdilik olası değildir. Böyle bir oluşum Türkiye, İran, Irak, Suriye ve bölgedeki diğer devletler ve siyasi güçlerin karşı çıkmaları bir yana, ki önemli de olmayabilir, ancak ABD Avrupa Birliği içinde yer alan devletler, uluslararası kuruluşlarca bugün için tasvib görmez. Şimdilik Federasyon ve siyasi özerklik (otonomi) düşünülebilir. Ki bu da, ister bugün ister yarın olsun, Irak devletine bağlı olabilir, çözümü de her halde Irak devleti ile dialogdan geçer.

Herkesçe biliniyor, Saddam'a karşı Kürt ve Şii halkı korumaya alan üçlü (ABD-İngiltere ve FRANSA), Almanya ve körfez savaşında taraf olan diğer devletlerin görüldüğü kadarıyla SADDAM'ı devirme niyetleri yok. ABD İran devletinin bölgedeki egemenliğini kırmadıkça Saddam'ın üzerine gitmesi beklenemez. Irak demokratik muhalefet cephesi de yıllardır Saddamı devirmek için çalışıyor, ancak başaramadı, başaracağıda yoktur. Yenilgiye ve yaşanan bunca ızdıraba nazaran Saddam Irak ve bütün Arap halkı nezdinde gidecek büyümekte ve güçlenmektedir. Bu demektir ki, yaşadığı sürece Saddam iktidardır ve ondan sonra gelenlerde Saddamı izleyecekelerdir. Bu nedenle, Halepçe katliamı, geçmişte yaşananlar öne çıkarılarak SADDAM ile dialog kurmanın karşısında durulamaz.

Güney kürdistan'ın siyasal yapılanması Saddam'ın düşürülmesi veya Saddam'ın çekilmesi tarihine de ertelenemez. Birleşmiş Milletleri ve bu arada ABD, İngiltere ve Fransa üçlüsünü ikna ederek, Birleşmiş Milletlerin, Avrupa Birliğinin veya ABD nin güvencesinde

federasyon için Saddam ile dialoga girilmelidir. Elbette böyle bir dialogu başlatmadan önce PDK ve YNK'nın aralarında sürdürdükleri savaş durdurular ve masaya oturarak anlaşmaları gerekir. Zaten her iki siyasi partinin bu savaş sürdürmeleri durumunda Birleşmiş Milletleri, ABD, Fransa ve İngiltere üçlüsünü ve diğer ülkeleri, dünya demokrat kamu oyunu Saddam ile dialoga ikna etmek ve bunların desteğini sağlamak olası değildir.

Tüm kürt örgütlerinin ve kürt halkının dikkatini şu noktaya çekerim: Güneyde Irak'a bağlı bir Kürt otoritesi oluşursa, bölge devletlerinden hiç birisi, bu otoriteyi bugün görüldüğü gibi, kendilerine karşı mücadele eden kürt ulusal muhalefet güçlerine karşı kullanmaz. Güneylilere bir hatırlatmada bulunayım; eğer ağırlıklarını ortaya koyup sorunu, anlaşacakları bir program çerçevesinde Irak devleti ile dialogu öne çıkararak veya başka bir yolla çözüme kavuşturamaz ve bu belirsizliğe son vermezlerse, çok yakın bir zamanda PDK nin PKK ya saldırısına tanık olurlar. O zaman varolan kaos iyice büyür ve Güney Kürdistan Lübnanlaşır... 09.10.96

Sömürgecilik ve Yabancılaşma

Ali YALÇIN

“Yabancılaşma” tespitini K. Marx işçi sınıfının kapitalist üretim sürecinde ürettiği metanın pazarda başka bir biçimde kendisinin karşısına çıkması biçimini vasıflandırmak amacı ile kullanmıştır.

Marx'a göre kapitalizm öncesi toplumlardaki üretimde birey - topluluğun bir üyesi sıfatıyla üretim araçlarının sahibi- durumundadır. Üretim artıdeğerden ziyade ihtiyaçtan doğan bir üretim olduğundan ü-retime katılan kişi hem işçi hemde ürettiği eşya veya malın sahibi olma durumundadır. Sınıf ilişkilerinin oluştuğu, kapitalist toplumda ise üretilen ürün işçinin karşısına Meta biçiminde ortaya çıkmıştır.

Bu yabancılaşmanın ortadan kaldırılmasını yine Marx işçi sınıfının devrimci sınıf bilincine varması ve kapitalizmin ortadan da kaldırması ile mümkün olduğuna işaret eder. Bunun içindir ki, işçi sınıfının yabancılaşmadan kurulusu kendisi için bir sınıf olma tespitini yapmaktadır. Kapitalist toplumda ezilen ve sömürülen sınıfı olarak emeğine el konulan, bireysel özgürlüğünü ve ferdi farklılığını yitiren

işçi sınıfı için kullanılan yabancılaşma kavramı sömürge ülkelerdeki ulusal inkar ve bütün geleneksel değerlerinin yıkılması sonucu aynı biçimde giderek öz benliğine ‘yabancı’laştırılan ezilen uluslar için de aynı şey olabilir mi? Marx’ın bu teorisi sömürge ülkelerdeki ulusal - toplumsal yapılanmaların açıklamasında ve birey ile gurupların konum ve davranışlarını tahlil etmek amacıyla başvurulabilececek bir tespit olarak kullanılabilir mi?

Sömürgeci durum

Sömürgeci ilişkilerde, Sömürgeci-Sömürgeleştirilen olarak iki uzlaşmaz kutuplaşma belirginlik kazanmaktadır. Birisinin refahı ve özel hakların sahibi olması, diğerinin sömürülmesi, aşağılanması ve inkarına bağlıdır. Bu durumun devamı da baskı, asimilasyon ve katliamın sürekliliğini gerektirmektedir. Genellikle gelişmemiş veya gerikalmış ülkeler stasünde olan sömürge ülkelere yapılan ekonomik ve toplumsal mudahaleler ilk görünüşte sanayici, ileri üretim biçimi girişimler olarak görülse de üretim metropoller için üretildiği için sömürge ülkenin ekonomisi geliştirme, kapitalizm öncesi üretim biçiminden kurtarmak ve iç pazarın oluşmasını sağlamaktan uzaktır. Aksine sömürge ülkelerdeki yeni gelişmekte olan ulusal ekonomik nüvelere de genellikle uyguladığı vergilendirme...vs metodlarla saldırıp biçimsizleştirmektedir. Mevcut geleneksel yapıdaki oluşumlar metropole uyarlanarak yabancı olan sömürgeci sermaye ye uyarlanmaktadır. Bu durum ülkeden ülkeye değişiklikler arz edebileceği gibi Kürdistan gibi deniz aşırı olmayan ve sömürgesi olduğu ülkelerin direkt dentimi altında olmasının yanında birde aynı zamanda aynı dini inançta olmanın verdiği daha kompleks ilişkilerde vardır. Ancak yinede bütün sömürgelerde varolan en belirgin ortak özellik baskı ile sürdürülen ulusal egemenlik ile ideolojik ve kültürel üstünlüğün yaratıldığı tahribat giderek yerli halkta aşağılık kompleksini yaratmaktadır. Kendisine, ulusal değerlerine yabancılaşma sürecini yaratmaktadır. Tarihinin ve kültürünün inkarı sonucu, egemen ulusun kültürüne olan yakınlık ve uyarlama in-

sanları kökenlerine o derecede yabancılaştırıyor, kendileri bile neredeyse uyduruk olan bazı sıfatlandırmalara inanmak durumundadırlar. „Geri zekalı“, „pis“, „akıl almaz“ gibi çok genel belirlemelerin yapıldığıdır. Kürtlerle ilgili olarak söylenen „kuyruklu“ veya „güvenilmez insanlar“ olma gibi sıfatlandırmalara neredeyse Kürtlerin kendileri de inanmaktadır.

Egemen ulusun tarihi-kültürü, adaleti ve kolluk kevvetleri olmazsa biribirlerinin kafasını kullağını yiyecekler iması verilerek birilerin kürtlere „efendilik yapması“ meşrulaştırılmak isteniliyor. Çölaşan gibi ırkçı köşe yazarlarının „...verin kedilerine, nasıl olsa biribirlerini kısa sürede bitirirler...“ demesi gibi.. Güney Kürdistan da gelişen son olaylarda tarihi zincirdeki olumsuzluklar halkasına eklenince adeta bunu doğrular biçimde gelişti. Kürtler gerçekten yeteneksiz ve kendilerine düşman bir halk olarak sergilendi. Bu tür belirlemeler her ne kadar faraziyeler düzeyinde olsalarda bence sömürge ilişkilerinin kişilikleri ve davranışları deforme ettiğinin bir belirtisi olup yabancılaşmanın belirtileridir. Aksi takdirde iç çelişkilerin çözümü için yığınla demokratik çözüm yolları durmuşken, ortak düşmandan medet ummanın ve nihayet o topraklardan kovulan Kürt celladının tekrar davet edilmesinin başka türlü izahi yapılamaz. Bunun diğer bir nedeninin de bazı dostların işaret ettiği gibi liderlerimizin kendilerini halkla özdeşleştirip yaptıklarının ve verdikleri kararların en doğru ve hayırlı olduğu düşüncesi ve iddaasında olduklarından vukku bulan, ama aslında kendi hesaplarının sonucu olan bu tür olaylara da Kürt halkının tarihinde sık sık tekrarlanmıştır.

Kürt'ün Kürt ile çatışmasını, birinin diğerini zora ve ölüme dayalı altedilmesini, sürgününü ve yollarda Kürt çocuklarının açlık ve susuzluktan ölmesini yüreğinde hissetmeyen, daha da trajik olan „sevinç naraları“ atıp „zafer“

işareti yaparak göbek atacak kadar yabancılaşmışsa, bizim bir üçüncüye derdimizi anlatmamız yersiz ve gülünç olduğu gibi, zaten bu durumda bizi ciddiye alanı bulamıyacağız.

Sömürge toplumlardaki ekonomik ve toplumsal yabancılaşmanın belirtilerini bütün sömürge insanlarda gözlemek mümkündür. Yabancılaşma olayının etkisini intellektuel gurupta daha da belirgin hatta abartılı denilebilecek derecede görmek mümkündür. Sömürgeci ideoloji ve kültürü ile daha yakın ilişkiler içinde olan bu katman kensini

◆ *Egemen ulusun tarihi-kültürü, adaleti ve kolluk kevvetleri olmazsa biribirlerinin kafasını, kullağını yiyecekler iması verilerek birilerin kürtlere „efendilik yapması“ meşrulaştırılmak isteniliyor.*

daha da belirgin bir şekilde etkilen-mektedir. Mesela İntellektuel kesimdeki yabancılaşma onun içinde bulunduğu yaşam biçiminin doğal bir sonucudur. Egemen-sömürgeci kültürünü kendisini geliştirme aracı olarak aldığı derecede ve etkilediği oranda kendi öz ulusal benliğinden kopmakta ve kendi orijinine yabancılaşmaktadır. Diğer kesimler ise özellikle köylülükte birinci derecede sömürgeci sistemin ırkçı genel işleyişi ve ekonomik çarkı arasında ürününe yabancılaştığı gibi, egemen

ulusun kedisine karşı daha meddeni ve gelişmiş bir ulus olması biçimi ile aşağılanmakta ve kedisine ya-bancılaştırılmaktadır.

Sömürgeci kurumlar vasıtasıyla uygulanan aşağılanmalar ve baskılar insanların hem kendi ulu-sundan olan kişilerle hem de sömürgeci ulusun kurumları ile olan ilişkilerindeki kişisel ve sosyal davranışlarının biçimini belirlemektedir. Bir yanda içinde bulunduğu kendi gerçeği ile diğer yanda ise baskı zoru ile kabul et-tirilmekte olan yabancı bir kültür ve değerler ile karşı karşıyadır. Bu da onun davranışlarında olumsuzluğa ve ikirciliğe neden olmaktadır. Bu yabancı değerler okul, gazete, kitap, Radio, Tv ve sinema ile yapıldığı gibi dini kanallarda kullanılmaktadır. Batı ülkeleri bunu deniz aşırı sömürgelerinde asker ve sömürge genel valilikleri yanında birde dini

misyonerlerle yapmaktaydılar. Beyazların dinini kabul etmekte de medeni olmamanın bir kıstası olarak görülmekteydi.

Egemen ulus kültürü ve ırkçı ideolojisi sonucu yaratılan stereotipler o kadar öz yapılarına ve öz değerlerine yabancılaşıyorlarki, ulusal direnç yerine tavizkar, benzemede aşırı derecede bir kopyacılık ve giderek kendi kendisinden nefret etme derecesine gelecek bir ruh haliyeti içine giriyor. Bunun belirtileri genellikle kendi ulusal kültür ve değeryargıları ile kendi ana diline karşı ilgisiz ve „ilkel“ miş bir tavır ve davranış içine girerken yabancı olan egemen ulusun bütün kültürel etkinliklerini ise daha cazip ve hoş bir yakınlaşma göstermektedir.

Toplumdaki sosyal ve kariyerist gelişme ile yükselmenin ön şartı yine ezilen ulus intellektuelinin egemen ulusun diline olan hakimiyet derecesine bağlıdır. Çünkü onun ana dili yasak olduğundan bütün toplumsal, ekonomik-sosyal ve idari alanlardan kovulmuş ve ancak sözlü düzeyde ve basit günlük ithiyaçlar çerçevesinde kullanılmaktadır. Böylece eger ezilen ulus bireyle-rinden birileri söz konusu egemen ulus okularında onun dilini öğrenme fırsatını bulamamışsa kendi ülkesinde yaşayan bir yabancı durumuna gelmektedir.

Genel olarak sömürge ulusların egemen ulus diline karşı olan tutumu ikili ve kompleks bir tutum arz etmektedir. Toplumdaki sosyal yükselişin şartı ve aracı olarak kullanırken diğer yandanda gizliden gizliye korkulan ve sevilmeyen bir dil olarak da algılanmaktadır. Kürtlerin, konuşmalarını kürtçeye döndürmek istediklerinde söyledikleri“ Dilimiz şişti“ ifadesi işte bu duyguyu ifade etmektedir.

Okur-yazar olmayan kesim için ise daha da başka anlam ve fonksiyonlar içermekte veya öyle algılanmaktadır. Türkçeyi sadece devletin askeri, polisi ve diğer idari kurumları ile olan ilişkilerinde karşılaştığın-dan, bu kurumlarda işittiği hakaret dolu kelime ve söylemlerin yarattığı olumsuz etki, bazen de içerik itibariyle öyle olmazsa bile, o bu kelime ve söylemleri emir , küfür, hakaret ve tehdit dolu olarak telaki ediyor.

Fanon¹ Cezayir ile ilgili yaptığı gözlem ve incelemeler sonucu bu durumun Cezayir ulusal Kurtuluş Mücadelesinin ilerlemesi ile orantılı olarak bu yargının giderek yerini normal algılamalara bıraktığını ve hatta artık Propagandanın fransızca dilinde yapıldığını tespit etmektedir. Bu da galiba eziklik duygusunun kalkması ve dillerin eşit fonksiyonlara ulaşmasının verdiği rahatlamadan olsa gerek. Bir bakıma daha önceleri reaksiyoner ve birazda nefretçi olan bir yaklaşım yerini daha toleranzlı bir yaklaşıma bırakmaktadır. Hatta Fanon'a göre Cezayir Ulusal Kurtuluş Hareketinin direnişin sesi Radyosunda düşmanın dili-nin kullanılması ile ona yüklenen kirli tarihi rolundan kurtarılmasını sağlamıştır. Son yıllarda kürt dilinin gerek görsel gerekse yazısal alanda kullanılması sonucu bazı kürt aydınları kendilerinin gittikçe türkçe ile barışıp mesafeli yaklaşım yerini iyi duygulara bırakmıştır.

Dünyadaki diğer eski sömürge ülkelerde olduğu gibi halende sömürge ilişkiler içinde olan ülkelerde sömürgecinin dili aracılık rolünü üstlenmektedir. Siyasi kuruluşlar, politikacılar ve yazarlar kendilerini iki tercihin arasında bulmaktadırlar. Acaba hangi dili kullanayım? Yasaklar sonucu yazılı ve görsel olarak bütün bölgelerde kullanılma imkanı olmamasından dolayı ortak özellik taşımadığından, değişik diyalekt ve ifade biçimlerini alan ana dilde ifade mümkün olmadığından adı geçen çevreler bu nedenle Sömürgeci dili anlaşıma için tek aracı dil olarak almaktadırlar. Bu aynı zamanda Kürdistan ulusal Kurtuluş Mücadelesinde bütün parçalardaki siyasal düşünce birliği ve ortak hareketliliğin oluşmasını engelleyen nedenlerden biri olmuştur. Sınırları içinde bulunduğu ülkenin dili, kültürü ve düşünce tarzı egemen olmuştur.

İnsanlar ve topluluklar sadece biçim, davranış, kıyafet ve dilleri ile ayrı degiller. Tarihi oluşumun sebebiyet verdiği ayrı algılama, ayrı değerlendirmenin egemen olduğu ayrı bir yaşam sürecinin etkisi ile meydana gelen farklılıklar da vardır. Bunun sonucudur ki, sömürge uluslar bu dili kendi dillerine ve ifade özelliklerine göre biçimlemeye gitmişlerdir.

Örneğin Kürtçeleştirilmiş türkçe kelimeler gibi. Dil ve kültürde kendisini gösteren bu yabancılaşma kendisini hem toplumsal davranışlarda, hem siyasal tavırlarda hemde neredeyse günlük olaylardaki tutumlarında da belirginlik kazanmaktadır.

Aşagılama ve toplumsal yaşantıdaki baskılar insanlarda ilk etapta iç huzursuzluk ve agresivite yaratıyor. Ulusal olmayan bu yabancı kurumlar ve değerler sonucu meydana gelen aşagılık kompleksi ve davranışlardaki korkaklık ve kendinden emin olamama çevresi ve kendisiyle aynı konumda olan insanlarla olan ilişkilerini zedelemektedir.

Sömürgeci kurum ve kuruluşlarca sürekli azarlanan ve hiçe sayılan birey veya aşiretler biriken kin ve nefretlerini ancak kendisi konumunda olanlara daha kolayca harekete geçirmektedirler. Bu bağlamda da bu ülkelerde cinayet, hırsızlık ve aşiret çatışmaları alabildiğine yükselmektedir. İç di-namiği bozan ve esas hedefi şaşırtan bu tür tutumlar ayrıca sömürgeciler tarafından daha körüklenmekte ve hatta bizzat orga-nize edilmektedir. Yine Fanon'un tesbitine göre „ *Sömürgeci asker veya polisi tarafından bütün gün işkence edilen, hakarete uğratılan, küfredilen birey buna karşın sesiz kalırken, aksine kendi konumunda olan bir başkasının en ufak, ama en ufak bir düşmanlık ve kötü bakışına karşın bıçagını çekmektedir. O namusunu ancak ona karşı koruduğunun inancındandır.*“ Kendisini aşagılayan bu sömürgeci baskıya karşı olan tavrı onu kendisine yabancılaştırmıştır. Yabancılaşma, onu kinini esas düşmanına değil, aksine kendisi durumunda olana karşı dışa vurmasıdır.

Fakat ulusal bilincin gelişmesi ve Anti-Sömürgeci Kurtuluş savaşın boyutlanması oranında bu kin ve tahamülsüzlük sömürgeci hedefe yöneliyor. İşte bu noktada kurtuluş mücadelesinin alanına kanallı olan bu şiddet ve zora başvurma yabancılaşmaya karşı gelişen meşru bir karakter almaktadır. Eğer bu şiddet siyasi ve örgütsel bir karakter alır ve gerçek düşmana karşı kanallı edilirse cinayet

özelliğini kaybedip haklı ve kendisine yabancı olmasını önleyecektir.

Kürdistan'daki ulusal kurtuluş mücadelesinin silahlı düzeydeki seyri, son yıllarda Kürt halkının daha farklı bir biçimde kendi ulusal kimlik ve değer yargıların sahip çıkmasını sağlamış olmanında sonucu yabancılaşma süreci kısmen yavaşlanmış denilebilir. Ayrıca ulusal bilince varma sürecini de de dahada hızlandırmıştır. Ancak yıllardır değişik düzeylerde sürdürülen bu mücadeleye rağmen başta Kürt aşiret yapıları olmak üzere hem köylü kesiminin hemde aydın kesiminin büyük bir bölümü hala ulusal yabancılaşmayı üstlerinden atamamışlardır.

Bu yabancılaşmanın bir biçiminide kürdistanlı siyasal yapılar günümüzde hala temel ulusal menfaatler konusundaki yabancılaşmış tavır ve davranışlarında sergilenmektedir. Nedenleri kürt halkının tarihi geçmişine dayanan yabancılaşmanın bu boyutuna da daha sonraki yazılarında irdelemeye çalışacağım...■

1 K.Mari, Kapital..

2 FANON, Die Verdammten

Afrikalı zenci Doktor, yazar ve aynı zamanda Cezayir ulusal Kurtuluş mücadelesine aktif olarak katılan ve Afrike Ulusal Cephesinde de yönetici olarak çalışmıştır. Fanon hem direniş mücadelesi sürecinde Cezayir'deki insanlarla ilgili hem de Fransa'da yaşayan Afrikalıların toplumsal ve sosyal ilişkilerini incelemiştir

3 ZAHAR „Renate. Colonialismus.

Güneye

Dair

Burhan ÇELİK

76 yıl önce, yani 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr antlaşmasıyla Türk topraklarını parçalamak isteyen ABD ve müt-tefikleri üç yıl sonra 1923'te İsviçrenin Lozan kentinde imzalanacak olan Lozan antlaşma-sının önüne geçemediler. Misaki Milli'nin sı-nırları hemen hemen çizildi.

1925'te Şeyh Said ayaklanması olmasa Türk Devleti Kerkük ve Musul'u Misaki Milli'ye katacaktı. Ama yine Kürt engeli çıkınca Kerkük ve Musul'dan vazgeçilmek zorunda kalındı. En önce iç temizliği yapmayı önüne koyan Türkiye tüm gücünü Şeyh Said ayaklanmasını bastırmak için seferber edince Musul ve Kerkük'ü kaybetti.

Birinci Dünya savaşıdan sonra ABD başkanı Willson'un Fransız Devriminin getirdiği her ulusun bir devlet kurma hakkının olduğu ilkesine dayanarak, tarihe sonradan Wilson Prensipleri adıyla geçecek olan düşünceye dayanarak ulusların kendi geleceklerini belirleme hakkı konusunda, ABD baştan beri Kürtlerin yanında olmuş, Kürtlerin bir devlet kurmalarından yana tavır almıştır. Ya da devlet kurabilme şartlarını oluşturmaya çalışmıştır.

Çekiç Güç Kürtlerin bir devlet kurabilmelerine olanak sağlamak için oluştu. Bazı Batılı

parlamentlerin Kuzey Irak'a Güney Kürdistan demeleri önceden yapılan bir planın öngörüsüdür. Suriye Türk devletine karşı bütün diplomatik uğraşlarına rağmen düşmanca tutumundan vazgeçmemiş Türkiye toprakları üzerinde bir Kürt devletinin kurulması nihayi amacıdır. İran keza öyle.

Yunanistan PKK'ye verdiği destekle Türk devletini parçalama niyetini açıkca, gizlemeden gösteriyor. Aynı zamanda bütün uluslararası kuruluşlarda Türkiye'ye karşı bu yönde bir diplomasi yürütüyor.

Avrupa devletleri demokrasi ve İnsan hakları konusunu ikide bir bahane ederek Türk devletini dışlama, dünya kamuoyunda küçük düşürme, Almanya'nın iki kez ambargo girişiminin altında Kürtlere sunulan destek vardır. Zaten bütün kanun kaçaklarını bu ülkeler beslemiyor mu? Bölücü faaliyetlerine göz yumuyor mu?

İMZA: TÜRK BASINI

Örnekler: çoğaltılabilir.

Yukardaki tabloya bakıp, Türk basının ve buna bağlı olarak Türk politikasının nasıl bir ruh hali içerisinde olduğu konusunda sanırım biraz da olsa ipuçlarını veriyor. Türkiye'de şu anda Meclis'te bulunan tüm partilerin içindeki şahin kanat ve şahin basın Kürt ve Kürdistan kelimesinin kul-lanmasına dahi gösterdikleri tepki herkesi kendisine muhtelif zamanlarda düşman ilan etmekle gösteriyor. Böyle bir telaş, kaygı ve korku içerisindeki Türk politikasının bu yüzden bayrağı ve iradeyi askere teslim etmesi anlaşılırdır. Kürtlerin yaşadığı bölgede bir taş yerinden oynasa hemen bu taşın oynamasında dış güçlerin kışkırttığı Kürtler anlatılır Türk basınında politikacıları aracılığıyla.

Türk dış politikasını, basınıni inceleyen sıradan bir Kürdün aklına şu soru gelebilir: Yahu madem bütün dünya bir Kürt devletinin kurulmasından yana, Türkiye'ye de düşman, Kürtlere de yardım ediyor, madem bütün Kürt ayaklanmalarının kaynağı dışarıda hatta PKK'de bunun içinde, o halde Kürtler nasıl

oluyorda şimdiye kadar ayak basacak bir metrekaresi bile yok?

Kürtler 21.yy eşiğinde hala bir devlet olmamalarının, tarihi, siyasi, sosyal, dini ve birbirinin içine girmiş, adeta labirent halini almış çıkmazlarla dolu ilişkileri gibi nedenleri vardır. Ama bunlarında basında Kürtler yüzyıllardır kendi iç sorunlarını haledememiş bir toplum olarak göze batıyor. Kendi kendisi ile barışık olmayan bir millet, bütün dünya bir olsa hizaya gelmez. Kürtlerin kendi içinde barışık olmadığı bir sır değildir elbette, bu kavgalar tarihte farklı adlandırmalara muhatap olmazsada kökeninde yatan gerçeğini değiştirmez. Bunu Kürtleri yakından tanıyan herkes bilir. Söz gelimi, birbirlerine karşı çok cesur-durlar, birbirlerine karşı baş eğdikleri görül-memiştir. Kendilerine bir baş tasvip etmezler, parça parçadırlar, aşirettirler, parti partidirler. Bu modern olması gereken parti anlayışlarında aşiret anlayışından ileri gitmemiştir. Denilebilir ki eski aşiretin yerini yeni parti almıştır ve bu parti de ne yazık ki bir ayrılığın nedeniymiş gibi kabul ediliyor. İşte Kürt toplumuna ait olan çoğu özelliklerden bazısı olan yukarıdaki sıralanan özellikler yüzyıllardır Kürtlerin birbirleriyle barışık olmaması halini devam ettirmesinde, dolayısı ile bir devlet olamamasında önemli bir payın sahibidir.

Düşünün ki; Barzani önderliğindeki KDP, Talabani önderliğindeki YNK'ye üstünlük sağlamak için bütün dünyada Kürt kasabı olarak bilinen Saddam Hüseyin'den yardım istiyor. Saddam (Irak) askerini, Irak askerinin olmadığı, olamadığı, yani düşmanın (birinci derecede) olmadığı, olamadığı Kürt topraklarına davet ediyor. Saddam kuvvetleriyle beraber, tek suçu başka bir Kürt partisinden olan Kürtleri vuruyor, öldürüyor, sürgün ediyor. Böylece tarih bir de Kürtlerin Kürtler tarafından sürüldüğüne, muhacir oluşuna şahit oluyor. Kimsenin kılı kıpırdamıyor. Kürtlerin birbirlerini vurmaları artık normal kabul ediliyor. Bu yönden son KDP ve YNK çatışmasına adeta seyirci kalan ABD'nin tutumunu anlamak da mümkündür. ABD dış işlerinden sorumlu bakan aynen şöyle diyordu: „Biz, Saddam kuvvetleri girerse vururuz, Kürtlerin

birbirleriyle çatışmalarına karışmayız.“ Böylece ABD'nin dış politikasından sorumlu bakanı Kürtlerin çatışmalarından duyduğu usancını dile getiriyordu.

Körfez savaşından buyana geçen 5 yıllık sürecin belgelediği sonuç, Kürtlerin kendi kendilerini yönetemediğidir. Bu yönetemeyeceği anlamını beraberinde getirmese de şu anki gösterge bu durumdadır. Yine bu süre içinde oluşturulan parlamento gerçek işlevini hiç bir zaman görmedi, kimliğine kavuşamadı. Her iki parti bünyelerinde bulunan Peşmerge güçlerini ulusal orduya birleştirerek katamadılar. Hukuki durumlarını belirleyemediler. Yasa çıkaramadılar. Yasaları uygulayacak kurumları oluşturamadılar. Böyle bir kaos ortamında Kürtlerin bir taşı başka bir taşın üstüne koymaya tahamülleri olmayan bölge devletlerinin boş durmayacağı, bu ortamdan yararlanacağı açıktır. Yardım kuruluşları adı altında MİT ajan şirketleri kuruldu. Türk MİT'i özgürlüğe yaklaşmış Kürdistan topraklarında cirit atıyordu. Halen de öyle, 22 Eylül 1996 günü Sabah gazetesinin Fetullah Hoca adıyla bilinen Fetullah Gülen'le bir röportajı MİT'in Erbil'de okul açtığı yazılı-yordu. Bu okulun bir ikincisinin hatta üçüncüsünün açılması düşünülüyor. Yine bu röportajda övünülerek üstüne basılan gerçek şuydu: Erbil bombalandığı halde Kürtler birbirlerini boğazlarken, hatta Irak ordusu Erbile girerken de kimse MİT'in bu faaliyetine karışmıyordu.

Güney Kürdistan'daki oluşumun günümüz itibarıyla başarısızlığını, bölge devletlerinin faaliyetlerine yorumlayanların, bölgeye hakim Kürt partilerinin buna yol açtığı gerçeğini gözden geçirmeleri iflah olmaz siyasi bir yargıdır. Bütün dünyanın parmağının böyle bir oluşumda olması (olmak istanmesi) doğaldır. Kürtlerin de kendi ulusal çıkarlarını tam bir momentte önplana çıkarması, Kürtlerin üzerinde oynanmak istenen oyunlara engel olmaya çalışması, bunun için kurumlaşmaya gitmesi, kişilikli bir ukusal diplomasi dururken, bunun tam aksine çanak tutumak, davetiye çıkarmak yanlışlığı şerefi Kürtlere aittir. Bu işten sorumlu olan Kütlere aittir.

Güney Kürdistan'da yaşanan son 5 yıllık siyasi süreç aslında, üzerinde sağlam bir yorum yapmaya, ciddi siyasi öngörülerde bulunmaya da elverişli bir ortam sağlanmıyor. Bu da yine başta Kürt liderlerinin çelişkilerle dolu tavırlarından kaynaklanıyor. Şu anda KDP'ye ölçülü ve dikkatli yaklaşımın nedenlerinin en başında da Mesud Barzani'nin Talabani önderliğini askeri bir yenilgiye uğrattıktan sonra yaptığı basın açıklaması ve mevcut durumunu değerlendirmesidir. Başta Brakuji'ye sivri yaklaşımlarda bulunanlar adeta KDP'ye yönelik umutlu bir bekleyişin içine girmeye başladılar. Bu umutlu bekleyişin sonuçları çok geçmeden kendisini gösterecektir. Buna rağmen Mesud Barzani'nin yanlış bir siyasi tercih içinde olduğu, bu yanlış siyasi tercihin Kürt ulusal çıkarlarına katkısı olmayacağını düşünmekten kendimi alamıyorum. Çünkü, Kürtler hep politik manevralar yaparak başkalarını kandırdıklarını sandıkça sonuçta kendileri kandırılmıştır. Tarihin tekerürden ibaret olmadığı umudu içinde olmak bize imkansız gibi görünüyor. Çünkü Kürt tarihinde yapılan siyasi tercihler, mevcut statükonun devam etmesinde büyük bir rol oynamıştır. Kürt liderlerinin karakterinde sarsıcı bir değişim olmadıkça bu değirmen hep böyle dönmeye devam edecektir.

Orta Doğu'nun göbeğinde yaşanan Kürt ulusal problemine, Orta Doğu'nun üze-rinde küçük büyük hesapları olan hemen hemen tüm dünya devletlerinin kayıtsızlığı düşünülemez. Kürt sorunu sadece Kürtleri ilgilendirmekten de çıkmıştır. Bu işe herkes bulaşmıştır artık. Kürdistan'ın dört parçaya bölünmüşlüğü, bu dört parçada hakim olan devletlerin Orta Doğu'nun en güçlü devlet-leri olması, Orta Doğu barış sürecinde Kürt sorunun bir kör düğüm halini alması, bü-tün dünyanın ilgisine, giderek sorunun sınırları aşan geniş bir yelpazeye dağılması sonucunu doğurmuştur.

Bu kumar masasının kozlarının renginin şu anda Kürt olduğu ön görülebilir. Ama bu oyunda kozlar her an değişmeye müsaittir. Bu oyun kurtlar oyunudur. Kürtlerin bu masaya hesap yaparak riziko ve blöfü görerek oturması gerekir. Orta Dğu'daki devletlerin birbirleriyle olan çelişkilerini basamak yaparak siyasi kanalların açılması, manevra alanının genişletilmesi zorlanabilir. Ama nihayi sonucu getiremeyeceği açıktır. Sonuçta Türkiye, İran, Irak ve Suriye başka bir gezegende bile bir Kürdistan kurulsa onların buna karşı, kendi Kürtlerine örnek teşkil edeceğini düşünerek yanyana gelebilecekleri unutulmamalıdır.

Dünya barışı Orta Doğu'daki barışa endekslidir. Orta Doğu barışı ise Filistin-İsra-il barışına paralel olarak Irak'ın saldırgan tutumu bertaraf edilerek sağlanamaz. Ortada dağ gibi Kürt sorunu vardır. Bu sorun çözülmedikçe Orta Doğu barışıda sağlanamaz.

Orta Doğu'ya dolayısıyla Kürt sorununa olan dünyanın ilgisini Kürt ulusal çıkarlarına yönelik kanallara aktarmak Kürt hareketinin başlıca hedefi olmalıdır. Asıl olan günü kurtarmaya yönelik politkaları değil, Kürt ulusuna gelecek vaat eden tavır ve donanımın içinde olmak, buna hazır olmak, Kürtlerin kendisini dünya'ya sunarken, kendisini parçalayıp gücünü yarılayarak değil, kendisini birleştirerek, kendi kendisini yönetebileceğini göstererek, iç problemlerinin olmadığını kanıtlayarak sunmalıdır.

Körfez savaşı sonrası Kürtlere altın tepside sunulan kazanımların Güney Kürdistanlı siyasal partilerce heba edilmesi kabul edilir olamaz ve heba edilmemelidir...!

Orta Doğu'daki siyasi zemin kaygandır, Güçler her an yatay geçişlere gebedir. Ne dostlukların ömrü belli, ne de düşmanlıkların. Dünya kurtlarının rizikoları, blöfleri hesaplayarak oturdukları bir kumar masasıdır, Orta Doğu.

Alevilik ve Sorunları

KAZIM BABA

Alevilik, tartışılması bir kaç yıl öncesine kadar tabuyken günümüzde hayli aktüelleşti. Alevi ya da Kızılbaş, rafizi İslamı'nda kabul edilen dört sünni mezhebin dışında görülmekte idi ve halen de öyle görülmektedir. Yıllarca İslamiyet içinde değerlendirilip izaha çalışılmışsa da, gerek ibadet şekli ve gerekse felsefik yapısının İslami çerçevede açıklanması mümkün olmamıştır. Sadece İslamiyet içinde bir mezhep veya inanç olarak değerlendirildiğinde Aleviliğin şartlarını, ibadetlerini, inanç felsefesini, inancı ve inançtan oluşan kurumlarını anlamak ve açıklamak imkanı olmaz. Salt İslami çerçevede değerlendirenler de Aleviliği açıklayamamışlardır. Bunda ötürü son yıllarda Orta Doğu'da bulunan İslam öncesi dinlere ve kendisine yakın olan diğer inançlarla karşılaştırıldığında daha da anlaşılır olmaktadır.

Dersim, Koçkırı, Erzincan, Erzurum, Bin-göl, Elazığ, Malatya, Sivas, Maraş bölgelerinde yaşayan Alevilerin inançlarıyla Türkiye'nin diğer bölgelerin de yaşayan Bektaşî, Tahtacı ve Türkmen inançlarıyla yakınlık göstermektedir. Ayrıca Süleymaniye bölgesinde bulunan Haqai, Kerman-şah, Qasri-Şirin, Hamada,

Urniye ve Musul bölgelerinde bulunan Ehli Haq, Xanaqin, Kerkük, Sülymaniye bölgelerinde bu-lunan Kakai, Sicar ve Musul bölgelerinde bulunan Sabak ve Sarlı, Musul ve Tala-far'da bulunan İbrahimiya inançlarına yakın görünmektedir. Bunların hepsi Kürtçe konuşmaktadırlar Ehli Haq ve Kakai Goran Kürtlerinin inancı olup, bu inançta olanlar Goranca konuşmaktadırlar.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana varolduğu coğrafya'da Alevilik sürekli baskı altında tutulmuş, ibadetleri yasaklanmıştır. Burada bir parantez açmak gerekir. Osmanlılar kuruluşuyla Bektaşî dergahları oluşturulmuş, bu dergahlarda devşirmeler eğitilmiş ve bunlardan Yeni Çeri ocakları oluşturulmuştur. Bu yanlış anlaşılmalıdır. Aleviliğe yakın olmasına rağmen arada önemli farklılıklar vardır. En önemli farklılık da Alevilik'te devşirme olmaz. Aileden çocuklara geçen bir inanç biçimidir. Gerek Osmanlılar'da ve gerekse cumriyet döneminde Bektaşîlikle devlet ilişkileri varken, Aleviler her iki dönemde de kat-liamlarla karşı karşıya kalmışlardır. Yavuz Sultan Selim'in yaptığı katliam, Goçkırı, Dersim katliamları önemli örneklerdir. Günümüzde de Kürdistan'ın diğer yerlerinde olduğu gibi Alevilerin yaşadığı bölgeleri ve özellikle Dersim'de taş üstüne taş bırakmayan, Sivas'ta Alevi aydınlarının diri diri yanmasına izin veren Türk devleti, Hacı Bektaş ilçesinde Hacı Bektaş Kültür Şenliğini resmi devlet törenine dönüş-türerek yapmaktadır. Devleti bu ikiyüzlülüğünü kavramayan ve çıkarı gereği kavramak istemeyen Alevilerin varolduğunu da belirtmek gerekir.

Evet sözü edilen Alevilik nedir? Bu kısa belirlemeden sonra buna geçelim. Alevi sözcüğüyle ilgili iki görüş vardır. Birincisi; Alevi sözcüğünün Kürtçedeki elaw(Ateş) sözcüğünden geldiği,-i ekinin de bu sözcüğü sıfatlaştırdığıdır. Bu görüş esas alınırsa Alevi sözcüğü Aleve tapanlar anlamını almaktadır. Başka bir görüşte 20.yy'dan sonra Alevilik sözcüğünün kullanıldığı ve bunun da Arapçada Ali yandaşlarına verilen isim olan Aleviyye ve Aleviyyun sözcüklerinden geldiğidir. Bu iki görüşten birincisi daha isabetli görülmektedir.

Çünkü Alevilik Kürdi bir inançtır. Bu inançta olanlar kendilerine Elawi demektirler. Türkçeye çevirildiğinde Alevi şekline dönüşmektedir. Bu inançta olanların ateşi kutsal saymaları, ocakta ateşin sönmemesi gerektiği, inanç-larının tarihi kökenine bakıldığında birinci açıklama daha doğru görülmektedir. Ayrıca Alevi sözcüğünün Ebulferec-İbnuhuri'nin (1225 Malatya-1286) yazdığı Tarihi Muhtasa-rüddüvel'de geçmesi 13.yy'da da kullanıldığını göstermektedir. Ali taraftarı olarak kabul edilirse tüm Ali taraftarlarının aynı şekilde adlandırılması gerekirdi. Ali taraftarı olan Şiiler böyle adlandırılmadıkları gibi onlarla beraber yaşayan ama onların inanç-larında farklı inançta olan Aleviler vardır. Aleviler Ali'yi ve Ehlibiyeti severler. Fakat kendilerinin yarattığı Ali ile Halife arasında büyük farklılıklar vardır. Yarattıkları Ali Pirlerin Piri, merdanların şahı, kırklar cemnin üyesi ve birinci imamdır. Haç, namaz ve oruçla ilgisi yoktur. Oysa halife Ali taraftarları olarak kabul edilirlse Araplardaki Ali taraftarları gibi veya Şiiler gibi İslamın tüm şartlarını yerine getirmeleri gerekirdi. Oysa Alevilik'te üç önemli şart vardır. *Eline-Belin-Diline* sahip olmak.

Bu üç şartın anlamı nedir?

Eline sahip olmak: Başkasının malına dokunmamak. Beline sahip olmak: Başkasının namusuna göz dikmemek. Diline sahip olmak: Yalan söylememek, başkasına iftira atmamak demektir. Bunlardan herhangi bir şarta uymayan düşkün sayılmakta ve toplumdan tecrit edilmesi gerekmektedir.

Temel felsefesi de „sen seni bilersen hudasin, sen seni bilmezsen haktan cüdasın“ yani sen kendini tanıyabilirsen tanrının nurusun, kendini tanıyamazsan tanrıdan uzaktasın belirlemesiyle kendilerini tanrının parçası olarak görmektedirler.

İbadet şekillerine, kutsallıklarına, inancı anane ve geleneklerine, inancı hiyerarşisine bakıldığında mazdaizmden gelen diğer inancı versiyonlarla benzerlikler göstermektedir. Özellikle Mazda dininden veya Zerdüşt dininden (ikisi aynı dindir) günümüze gelen din

olarak kabul edilen Ezidilikle karşılaştırıldığında önemli benzerlikler görülür. Örneğin ahiret kardeşliği, tek evlilik, inancı anne ve babadan miras alınması, Melek Cebrail'in en büyük melek olarak kabulü (ki Ezdilik'te melek taus olarak adlandırılmaktadı), şubatta tutulan üç günlük hızır orucu ve oruçtan sonraki bayramı, murşit Pir, reber, talip (murit) inancı hiyerarşi, cami ve kilise gibi özel ibadet yerlerinin bulunmaması (Alevilik'teki cem evleri son yıllarda oluşturulmuştur. Aslında Alevilik'te cem evi yoktur. Pir veya Rayberin misafir olduğu evde cem yapılır. Yani düşkün olmayan her ev cem evidir. Onun dışında herkes ibadetini gün doğuşunda ve batışında, yeni ayın çıkışında yüzünü güneşe ve aya çevirip dua ederek ibadet etmek, bıyık ve sakalın kesilmesi gibi. Bu benzerlikler bize Aleviliğin temel prensiplerinin ve felsefesinin Ezdilik'te olduğu gibi mazda öğretisinden geldiğini, ancak kendisini koruyabilmesi için Müslümanlığı kabul ettiği, Müslümanlıkta da muhalefetten yana tavır koyduğu, böylece kendi inancını koruduğunu göstermektedir.

Alevilerin Ali ve 12 İmamları sevmeleri zaman zaman kendilerini Şiiler içinde değerlendirmelerine neden olmuşlarsada, Şiilikte Müslümanlığın tüm şartlarının yerine getirilmesi zorunludur. Ayrıca imamlar (Ali, Hasan, Hüseyin, Zeynel, Abidin, Muhammed, B.Aliyvil Bakır, Cafer'us Sadık, Musa'l Kazım, Ali bin Musa Rıza, Muhammed Takı, Ali El-Naki, Hasan Ul Askeri ve Mehdi) aynı zamanda İslami ülemalardır. İslamlığın yorumlanmasında ve şeriatin uygulanmasında baş vurulan bilginlerdir. Tümünün ehlibeyi sülalesinden geldikleri kabul edilir. Aleviler 12 İmamcı kabul edilse, diğer 12 İmamcılarının inançları gibi davranmaları gerekirdi. Görünen o ki kendileri gibi sürekli haksızlıklara uğrayan olarak gördükleri için kutsallaştırmaktadırlar.

Elbette yukarda kısaca belirttiğim görüşler tartışılabilir. Zaten önemli tartışmalar da günümüzde yapılmaktadır. Ancak belirtmemiz gereken Kuzey Kürdistan'da bu inanca sahip Kürtlerin varlığıdır. Ezdiler'de olduğu gibi

onlar da hem ulusal, hem de inanç baskısı altındadırlar. Her ne kadar Cumhuriyet döneminde ikinci Anayasadan bu yana devletin laik bir devlet olduğu yazılmışsa da bunun gereği günümüze kadar da yerine getiril-memiştir.

Laiklik; devlet işleri ile din işlerinin birbirinden ayrılması demektir. Yani ne devletin din işlerine karışması ne de dinle ilgilenenlerin devlet işlerine karışması gerekir. Ama Türkiye'de devlet cumhuriyetin kuruluşundan bu yana „tek ulus,tek dil, tek din“ prensibinden hareketle islam dinini de oluşturduğu çerçevede resmileştirmek için hükümetteki bir bakanlığa bağlı dinayet işleri başkanlığını oluşturmuş, bu başkanlığına da memur statüsünde atama yapmıştır. İl ve ilçelere de vali ve kaymakamların emrinde müftü ve İmam atamaları yapılmaktadır. Bunun anlamı, birincisi devlet laik değildir, ikincisi müslümanlar içinde inanç özgürlüğü yoktur. Yani devletin çizdiği çerçevede müslüman olmak mümkün, aksi takdirde baskı görürsün. Müslüman din adamları devletin resmi görüşlerine göre davranmadıkları takibata alınırlar.

Gerek Osmanlı döneminde ve gerekse Cumhuriyet döneminde Alevi-Sunni çelişkisi kullanılarak Kürtlerin ortak davranmaları engellendiği gibi zaman zaman karşı karşıya da getirilmiştir. Günümüzde de gelişen Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesini bölmek için direk veya gizli örgütlerine bağlı adamları aracılığıyla TC çeşitli oyunlar oynamaktadır. Alevileri kullanabilmek için Aleviliğin şamanizden geldiğini, bunun da Türklerin eski dini olduğunu, Alevilerin Türk olduğunu resmi tarihçileri arcılığıyla yaymaktadır.

TC bu güne kadar Alevi-Sunni çelişkisinden yararlandı. Bundan sonra gerek Aleviler ve gerekse Sunniler dikkatli davranarak kendilerini devleti işgal eden bir avuç savaş çıkarıcılarına alet etmemeleri gerekir. Alevilerin inançsal örgütlenmeleri kendilerinin doğal hakları olarak görülmeli. Bu örgütlerde inançsal so-

runarla ulusal sorunları birbirine karıştırmadan Kürt Ulusal Kurtuluş mücadelesinin içinde yerle-rini almaları gerekir.Hem Kürt olmaları hem de inançları gereği bunu yapmalıdırlar. Devlet Aleviciliğine karşı, tüm özgürlükler gibi inanç özgürlüğünün de olduğu, ulusların eşitliği temelini de oluşacak demokratik toplumun yaratılması mücadelesinde Aleviler de yerlerini tereddütsüz almalıdırlar...□

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

- 1.E.Xemgin, Aleviliğin kökenindeki mazda inancı ve Zerdüşť öğretisi
- 2.Johannes Dűchting-Stirbt der Engel Pfau?
- 3.Cemşid Bender-12İmam ve Alevilik
- 4.Mehmet Bayrak-Ronahi gazetesindeki Kızılbaşlık'tan Aleviliği geçişin ideolojik temelleri makalesi.

Genilikçi Olmak Zordur Fakat Doğruyu Yakalamak Daha Zordur

İbrahim GÜÇLÜ

Her ülkede olduğu gibi, Kuzey Kürdistan'da da örgütlü siyasi süreç cilvelerle dolu. En ilginç cilveler de, aynı örgütle birlikte siyaset yürütenlerin birbirinden ayrılmasında tezahür ediyor. Bu ayrılıklarda, garip gelişmeler gün-deme geliyor. Kuzey Kürdistan'da siyasi kültürün otoriter ve geleneksel karakterinden dolayı, ayrılıklar alabildiğince çatışmalı geçiyor. Belirli bir aşamada, yol ayrımına gelenler, yeniden bir araya gelmelerini tümünden unutarak, yıllarca birbirine selam vermemeleri gibi bir ilkel yolu ve davranış biçimini seçiyorlar.

Ama, benimde içinde bulunduğum örgütlü çalışma süreci, bu acı gerçekleri içeren süreçten bazı farklıklar taşıyan bir özelliğe sahip. Bu nedenle, 1970'lerden itibaren birlikte örgütlü siyasi (Rızgari dönemi) yaptığımız arkadaşlarla, belirli bir aşamada (1978) ayrılmama rağmen; bunlardan bir kısım önemli isimler ve tayin edici özelliklere sahip bir ekiple, 1992'de, yeniden ber örgütte buluşma zevkine kavuştum. Ama uzun bir zaman geçmeden, demokratik sürecin doğal bir sonucu olarak yeniden, bunlardan bir kısmı ile yollarımız ayrıldı. HEVGİRTİN - WELATPAREZ olarak kendisini tanımlayan arkadaşlar, bu kesimi oluşturuyor.

Ne yazık ki, yollarımız ayrıldığı zaman, uzun bir zaman ben de bu arkadaşların neden ayrıldıklarını, köşeli bir biçimde bilmiyordum. Ama, tüm ilkel toplumlarda olduğu gibi, kulaktan kulağa gelen fısıltılarla, haberdar oluyor ve sorunu yorumlamaya çalışıyordum. Bu arkadaşlar, sevdiğim, değer verdiğim ve ayrıca Kuzey Kürdistan'da belirli bir entlektüel düzeyi temsil ettiklerini bildiğim arkadaşlar olduğundan, bu tavırlarını çağdaş bir davranış olarak kabul edemedim; ortaya çıkan tavrı bir türlü içime sindiremedim.

Bunun sonucudur ki, onları ciddiye almamaktan dolayı değil, kızgınlığımdan; onları muhatap alan bir yazı yazmadım, onlara bir mektup gönderme gereği bile görmedim. Onların kader arkadaşları ve eski bir arkadaşı olarak beni, hem de sorumluluğunu ortakça taşıdığımız bir yük altında olmamıza rağmen, bizi/beni ciddiye almamış kabul ediyordum.

Hevgirtin-Welatparez dergisi yayınından sonra, dergi sahibi Ali Yalçın kardeşim beni aradı, dergiyi bana göndermek istediğini söyledi. Buna memnun olacağımı bildirdim. Derginin bana ulaşmasından sonra, taşıdığım sorumluluktan dolayı, yazı yazacağımı da taahhüt ettim. O da buna memnun oldu. Dergi bana ulaştıktan sonra, inceledim. İleride hem yeniden birleşeceğimizi hesap ederek, hem de öyle olmasa da Kuzey Kürdistan'da birlikte yaşamak zorunda olduğumuzdan ve birlikte kotaracağımız

sorunların yükü altında olduğumuzu düşünerek, söylemem gereken şeyler olduğunu saptadım. Bu yazıyı kaleme aldım.

Çağdaş Ve Demokratik Örgüt İlişkisi Üzerine Bir Kaç Söz

Herhangi bir örgüt (siyasal parti, sivil demokratik kuruluşlar, sendikalar v.b), belirli insan gurupları tarafından kurulur. Her örgüt, belirli bir programa, tüzüğe sahiptir: Tüzük ve program, tabir caizse örgütlerin anayasasıdır. Diğer örgüt yönetmenlikleri, alt proglamları ve politika oluşumları; Bu yasalar çerçevesinde oluşurlar.

Örgütler, programlarını hayata geçirmek için, projeler oluştururlar. Elbette projelerini hayata geçirmek için de, yol-yöntem, araç-gereç, olanaklar v.b. yığılması sağlarlar. Örgüte üye kabul etmek isteklerini ilan ederler.

İnsanlar, esas olarak program ve tüzüğü okurlar; örgütün çalışmalarını gözlerler, takip ederler ve sonunda belirli bir form çerçevesinde üyelik için müracaat ederler. Bu form, örgüt tarafından köşeli hazırlanmış bir üyelik belgesi ile, yada üye olmak isteyen yazılı dilekçesi ile hayat bulur. Müracattan sonra, örgütlerin tüzüklerinde belirlenen prensiplere/hükümlere (ki tüzük hükümleri örgütün modelini, karakterini yani demokratik ve otoriter örgüt olup olmadıklarını; siyasi örgüt ya da sivil örgüt olup olmadıklarını gösterir) bağlı olarak, üyelikleri kabul edilir.

Bazı örgütlerde üyenin yazılı müracaatı; bazılarında üyenin yazılı müracaatın ile birlikte bildirimin yapıldığının yazılı bir belge tescili ile, bazılarında da yazılı müracaat ile herhangi bir örgüt organının onayı ve tastiki ile, üyelik gerçekleşir.

Üyelikle birlikte, üye için hak ve görevler süreci başlar. Üyenin hakları arasında sayılabilecek şeyler: üyenin seçmesi-seçilmesi; seçilenleri, organları ve onun kararlarını eleştirmesi ve haksızlıklara ve yanlışlara meydan vermemesi. Üyenin görevleri, haklarla ilişkilidir. Örgüt çalışmalarına katılma, üyelik aidatını ödeme, açık davranma, politika ve karar alma süreçlerine aktifçe katılma...

Belirli bir aşamadan sonra üyenin ya da belli bir gurup üyenin örgütle birlikte kalmasının koşulları ortadan kalkabilir. O zaman da, üyelikten ve örgütten ayrılma gündeme gelir. Çağdaş insanın davranışı, yine üyeliğini yazılı bir biçimde ve nedenlerini de açıkça dile getirerek sona erdirmesidir. Çağdaş insanın, örgütüyle ilişkilerindeki bu basit kuralları, halen „çağdaşım diyen“ Kürt insanının yerine getirebildiğini söyleyebilmek zordur. Çoğu Kürt siyasetcisi, örgütlerin program ve tüzüklerini okumadan bile üye olabiliyorlar. Ya da örgütlerin programlarını okuyup üye oluyorlar, ondan sonra tüzük ve program hiç değişmeyecek gibi davranıyorlar. Ya da üyelik için müracaatı ve kabulü yeterli görüp „el ense yapıp“ yatıyorlar.

Bunun böyle olması sebepsiz değil. Siyasal örgütler, özellikle de çoğulcu ve demokratik karakterdeki örgütler, çağdaş yapılarıdır. Çağdaş dönemin özelliklerini taşırlar, o özellikler olgunlaştıktan sonra, çağdaş bir mekanizma gibi işler hale gelebilirler. Oysa Kürt siyasal örgütlenmeleri, çağdaş süreci arkadan takip ediyor, geleneksel özelliklerin ağır bastığı mekanizmalar olmaktan bir türlü kurtulamıyorlar.

Siyasal örgütlerimiz bu yapısal özellikleri taşıdıkları için; iki tüzüklü ve iki programlı örgütler haline geliyorlar. Bu tüzük ve programlardan biri, kağıt üzerinde yazılı olan; *“işler kitabına uysun”* diye gün yüzüne çıkarılan, hiç bir etkinliği ve önemi

olmayan belgelerdir. İkinci tüzük ve program, örgüt, yöneticilerinin, üyelerinin toplumsal geleneksel yapıdan temellenen siyasi kültür yapısının esas olarak şekillendirdiği etkin yaşamda uygulanan prensipler ve projelerdir. Belirleyici olan belgeler de Kürt siyasal örgütlenmelerinde bunlardır. Bunun doğal sonucu olarak, Kürt siyasetçisinin programı ve tüzüğü önemsemesi; bu belgelerin değişen koşullara uyarlı hale gelmesi için çalışma yapması; kara süreçlerin etkin bir biçimde belirlemesi, gereksiz ve zaman kaybedici bir işlem olmaktan öteye geçmiyor.

Çağdaş siyasetçi ile çağdaş ve demokratik örgüt arasındaki bu basit ilişkileri, Hevgirtin-Welatparez bazında bir yoruma tabi tuttuğum zaman, en baştaki işlemler konusunda haksızlık yapmadan belirteyim ki; Ayrılık aşamasında yapılması gerekenleri çağdaş bir çerçevede yerine getirmedigini açıkça söyleyebiliyorum. Çünkü, bu arkadaşların partiden neden ayrıldıklarını ben bile bilemiyorum.

Üstelik, bu ekibin içindeki bir arkadaş Parti Meclisi üyesi iken, aynı dönemde ben de bu vazife ile iştigal ediyordum. Ne yazık ki, İsmi geçen Parti Meclisi arkadaş, içinde bulunduğu organ üyelerine bile bir yazılı açıklama ya da sözlü açıklama yapmadı.

Denilebilir ki, „Sorumlu organlar bu konuda gerekli bilgilendirmeleri yapmalıydılar.“ Bu talebin de haksız bir talep olmadığını hemen söyleyeyim. Ama, parti içinde istenen düzeyde çağdaş işleyişin olmaması başlı başına bir sorun. En önemlisi, yollarını ayıran arkadaşların kendilerinin partiye anlatmaları, vazgeçilmez görevleriydi.

Çağdaş İnsan Kendi Görüş Ve Kararlarının Takipçisi Olmalı...

Dergide yazılanlar arkadaşlarımızın, PDK-Bakur'dan farklı düşüncelere ve projeler sahip olduğunu açığa çıkarıyor. Bu hem bir doğru ve hem de partide olması gereken bir davranıştı. Çünkü 1992 yılında Hevgirtin-PDK kurulduğu zaman, tüzüğünde, farklı eğilimlerin varlığını, gerekliliğini ve farklı eğilimlerin ve farklı davranışlar göstermesinin meşru olduğunu kabul etmiştim. Bunun için de, tüzüğünde önemli ve geleneksel Kürt siyasal örgütlenmelerinin yabancı olduğu bazı müesseseleri geliştirmiştir.

Bu müesseselerden bir tanesi, farklı düşünce eğilimleri ve farklı görüşte olan üyeler; kendi düşüncelerini parti organlarında, parti yanında her zaman rahatlıkla dile getirebilirler. Hatta bunu yeterli görmedikleri zaman, parti platformu dışında yayın (dergi, kitap, broşür, v.b) yapabilirler. Bunun içinde, partinin bu farklı düşünce eğilimlerine ve farklı düşüncedeki üyelerin bu çabalarına destek olmasının hukuki olarak kabul edilmesidir.

İkinci müessese de; eğilimlerin kendilerini yönetimde temsil ettirmeleri, meşru ve hukuki olarak kabul edilmiştir. Eğer eğilimlerden biri veya ikisi yönetimde kendisini temsil ettirmedikleri zaman, yani seçilmedikleri zaman, muhalefet oldukları konuların tartışıldıkları Parti Meclisi toplantılarına kendi istekleri-talepleri sonucunda katılma haklarına ve toplantıda görüşlerini bütün boyutlarıyla açıklama; fakat oy kullanmama hakkına sahiptirler.

Durum bu iken, Hevgirtin-Welatparez Platformunda yer alan arkadaşlarımız tek tek ya da gurup olarak, bu platformları kullandılar mı? Öyle zannediyorum ki, eğri oturup doğru konuştuğumuz zaman, açıkça göreceğiz ki, arkadaşlarımız, bu süreçleri hiç olmazsa bir süre için belirleyebilirlerdi; fakat bunu yapmamışlardır.

En önemlisi de, ilkesel planda düşüncelerini, parti üyelerimizin de görüşlerini dile getirebildikleri HEVDEM Platformunda da ifade etme gerği görmemişlerdir.

Bunlardan daha önemlisi de şu: Partinin Kongre Platformunda aldığı ve birlikte olduğumuz zaman arkadaşların görüşleriyle yüzde 80-90 ortaklık gösteren; oysa benim görüşlerimle yüzde 30-40'lık ortaklık gösteren kararların takipçisi de olundu mu, diye bir soru açılsa; vicdan sahibi insanın bu soruya da olumlu yanıt vermesi olanaksız.

Bunun en önemli göstergelerden biri de, Hevgirtin-Ėelatparez'in siyasi bir çevre olarak yaptıkları en büyük yanlış ve haksızlık da 2.Genel Kongreye katılma olanakları olmasına rağmen; katılmamalarıydı. Üstelik katılmamaları konusunda da Kongreye herhangi bir yazı yazma gereğini bile görmemişlerdir. Böyle olmasına rağmen, 2.Kongredeki değişikliklerle ilgili eleştiriler de ne kadar inandırıcı olunabilir? Üstelik de bu değişikliklerle ilgili yoğun rahatsızlıkların ve eleştirilerin olduğu biline biline, nasıl bu sorun atlanarak ve yok sayılarak yola devam edilebilir.

Ayrıca, bazı doğru göstergelere varmak için, Hevgirtin-Welatparez'de yazılanları ve parti platformunda birlikte olduğumuz dönemde arkadaşlarla tartışmalarda bildiğim görüşleri baz alarak sonuçlara varmak doğru olur, diye düşünüyorum.

Bütün Parti üye ve yöneticileri, belki de en fazla Hevgirtin-Welatparez çevresindeki arkadaşlar; „Ülkede mücadelenin geliştirilmesi gerekir“ diyorlardı. Ben, bu mücadelenin doğrudan partimiz kanalıyla geliştirilmesinin tümünden olanaklı olma-yacağını başından beri savunanlardan biriydim. Hevgirtin-Welatparez platformundaki ar-

kadaşlarda içinde olmak üzere, parti kurucularının ezici çoğunluğu; mücadelenin partimiz aracılığıyla geliştirilebileceğini ileri sürüyorlardı. Ayrıca, bunun için de ülkedeki kadroların yetersiz olduğunun altını da çiziyorlardı. Buna rağmen, ülkeden mücadelenin geliştirilmesinin ateşli savunucuları, Avrupa'da kalıyorlar, yerlerinden oynamıyorlardı.

O zaman nasıl olurda öyle bir kararı takip etmek ve hayata geçirmek olanaklı olabilirdi?

En önemlisi, Partimizin Kuruluş Kongresi (1992)'nde partimizin hayali kararlar almaması gerekir, diyordum. Buna rağmen, parti kurucularının çoğunluğu, partinin yapamayacağı ve koşullarına sahip olmadığı kararları almakta ısrarlı davranıyordu. Üstelik silahlı mücadele konusunda deneyimli kadrolar, silahlı mücadele konusunda herhangi bir kararın alınmasının doğru, gerçekçi ve uygulanabilir olmadığını ileri sürmelerine rağmen, karar verildi. Bu kararı, demokrasi kuralları içinde, çoğunluğun iradesi olarak anladık.

Bu karar alındıktan sonra, bu kararların hayata geçmesi için hazırlık yapılması gerekirdi. Birinci Meclis Toplantısında, Hevgirtin-Welatparez platformunda yer alan Parti Meclisi üyesi arkadaşımız da dahil, silahlı mücadelenin ateşli taraftarları; bu karara karşı olan, ama tecrübeli olan (ki O arkadaşların kendileri de kendilerini hiçbir zaman çok tecrübeli kabul etmiyorlardı) arkadaşların, bu işi kotarmalarını öneriyorlardı.

Böyle karar alma, kararın arkasında durma olur mu? Böyle bir tutumu, çağdaş bir davranışla bağdaştırmak mümkün mü? Ayrıca, bu gerçek olmasına rağmen, başkaları bunu yapmadı diye suçlamalar yapamamız, sızlanmamız doğru olur mu?

O zaman, ben Hevgirtin-Welatparez Platformunda yer alan arkadaşlara soruyorum:

„Siz Kongre’de alınan kararların hayata geçmesi için ne yaptınız? „

Derginin Literatürü Perşembeye İşaret Ediyor

Bir kişinin, siyasi örgütün ya da felsefik gurubun hangi dünya görüşüne, hangi fikri çerçeveye sahip plduğunun önemli kıstaslarından biri, kullanılan literatürüdür. Bunun Hevgirtin-Ėelatperez için de geçerli ilk ve öncel kıstaslarında biri olduğunu düşünüyorum. Bu bağlamda, dergiyi bir büyüteç altına almaya çalışıyor, sorguluyor ve eleştiri süzgecinden geçiriyorum.

Kullanılan literatürde sol geleneksel anlayışa aykırı tanımlar ve literatür kullanımlarına rastlansa da, esas olarak derginin sol geleneksel dünya görüşüne sahip olduğunu saptayabiliyorum. Ama, bu yönden de dergide açık ifadelerle rastlanmıyor. Bunun için de, böyle bir yargıya varmanın haksızlık olduğunu ileri sürmek olanaklı olabilir. Önemli olanın, tarafların, kişinin, siyasi gurubun kendisini nasıl ifade ettiğine bakmak olduğunu, düşünenler de haklı olarak ortaya çıkabilir. Ama, bazen şu gerçeği de biliyoruz ki, bazen kişiler, siyasi guruplarda kendilerini yanlış da ifade edebilirler.

Bu durum iki halde ortaya çıkabilir. Birinci hal, iyi niyetle, bilgisizlikle, bilgi birikiminin doğru sentezleştirilmemesinden kaynaklanabilir. İkinci hal de. Siyasi bir kurnazlık, şartlara uyumluluk ve bazı gerçekleri halktan gizlemekten kaynaklanabilir. Doğru siyasi kültüründe ve doğulu siyasetçinin yapısal karek-terinde, ikinci hal daha çok tezahür eden bir durumdur.

Elbette bu konuda haksızlık yapmak için de, dergi çevresinde toplanan arkadaşların kendilerinin nasıl ifade ettiklerini görebilmek için, fikri bir provakatif hareketle bu sorunu gündemleştiriyorum. Arkası gelecektir. Dergi çevresindeki açıklamalar,

yeni tartışmalar gündeme getirecek ve ben de taraf olmaya çalışacağım.

Elbette literatür alanında, derginin düşünce çerçevesine getirdiğim yorum ve tespiti doğrulaya bilen bir başka alan var. O alanda, önemli ve temel konularda dile getirilen görüşler, yapılan önlemler, yorumlar, sorunları çözüm yöntemleri, ilkesel tespitler de ortaya çıkan düşünce platformudur. Bu konuları biraz açarak, hem soru sormayı hem de önümüzdeki günlerde yapmamız gereken tartışma konularının ana başlıklarını vermek istiyorum.

DERGİ VE SİYASİ GURUP OLARAK SAVUNULANLAR, ESKİNİN SAVUNULMASIDIR .

Bu başlığı yazdığım zaman, arkadaşlarım, „yeniyi sen mi temsil ediyorsun?“ „yeni denilen şey nedir?“ „niye kendini yeninin yerine koyuyorsun, yani yeninin temsilcisi sen misin?“ dediklerini duyar gibiyim, bir anlamda, onlara da hak veriyorum. Hatta arkadaşlar bu yaklaşımı, büyük bir haksızlık ve suçlama olarak da değerlendirip, ciddiye almadıklarını söyleyebilir. Şunu en başta belirtiyimki, ben arkadaşları suçlamak ve mahkum etmek için değil, sorunun anlaşılması ve sorunu anlamak için böyle uç, belki de „provakatif“ bir tespitte bulunuyorum. Umut ederimki, gelişmeler beni tersi doğrultuda ikna eder ve ben de bu tespitlerimden geri dönerim, özeleştiremi yaparım.

Bu tespiti temellendirmek için, hareket noktamı saptamak istiyorum. Bunun içinde, tartıştığımız sorun boyutunda ve siyaset platformunda, „eski olan nedir, yeni olanın ne olması gerektiği“ konusunda çok genel bir saptama yapmak istiyorum.

Kuzey Kürdistan'da yenilikçi siyasetçi için eski olan: Eski siyasi kültür; eski örgütlenmeler, eski örgüt alışkanlıkları ve eski

otoriteler örgüt yapıları; eski programatik görüşler, ilkeler ve tespit edilen politikalar; bu politikaların hayata geçirilmesi için tayin edilen eski yol ve yöntemleri; eski kurumlar ve başarıyı engelleyen sorunlardır.

Yeni olan: Eskiye eleştirel gözden geçirerek, eski birikimleri de iyi sorgulayarak, eskiden farklı olanı yapmak, demektir. Elbette „yenilikçiyim“ demek yeterli değil. Söylediğimiz, savunduğumuz görüşleri, oluşturduğumuz felsefik platformun ve yapıların yeni olduğunu söylemekle de, yeni ve yenilikçi olunmaz.

Bu bağlamda, sorunu soyutlamadan çıkararak da dinamik ve canlı tartışma noktasına getirmek gerekiyor. Bunun için de, en azında bu aşamada sorunu çok derinleştirme ve detaylandırma iddiası taşımadan, bazı kriterleri belirlemek için çaba sarf edeceğim.

Genel ve kimsenin red etmeyeceği bir doğru var. O doğru da, bütün ulusların kendi kendilerini yönetme, bunun için en kapsamlı örgüt olan devletlerinin oluşturma haklarının, olduğudur. Bu doğru, insanlık camiasına hem yabancı bir olgu değil hem de onun tarihsel eyleminin doğrudan bir sonucudur.

Bu doğru, Kürtler için de geçerlidir. Ama, ne yazık ki, bugüne kadar devletleşemeyen, kendi kendini yönetmeyi gerçekleştiremeyen bir kaç millettten biri de Kürt milletidir. Ama, Kürt milletinin de devletini kurması hakkıdır. Buna rağmen, Bugüne kadar bu vazifemizi millet olarak yerine getirememişiz.

Bunun sebepleri konusunda değişik görüşler olmasına rağmen, çok önemli noktalar da var. Kürt milletinin devlet olmamasında dış sebeplerin yanında, belki de ondan önemli olan içsel - yapısal olduğunu görüyoruz. Hatta denilebilir ki, Kürtlerin kendilerinin tayin ettiği realist olmayan programlar ve bu realist olmayan programlara uyumlu sürdürülen mücadele biçimleri ve örgütlenme tarzları da, Kürtleri devlet olma noktasından uzaklaştırmıştır. Bu tespit acı verici, ama üstünden atlanamaz bir tespit.

Bugüne dek ve halende Kuzey Kürtleri Kürt devletinin kuruluşunu ilk programatik ilke olarak kabul ediyor. Biz, bu programatik hedefe varmak için, eski hayalci özelliğimizden kurtulmuş ve realist bir karakter kazanmış mıyız? Kürtlerin doğrudan devlet olması güncel değilse, bu noktaya varması için katedilecek başka aşamalar tayi ediliyormu?

Bilindiği gibi, bütün uluslar, hem istedikleri gibi devlet olmadılar. Bazıları, doğrudan devlet olma şansına eriştiler. Bazıları, özerk ve federatif yönetimlerden sonra, devletleşme şansını elde ettiler. Bazıları da, belli demokratik federal bir sistem içinde bütün haklarını hakkınca ve adaletce kullanılan aşamasını geldiğinden, hem bağımsız ve hem de birleşik bir devlet sentezini aşama yolunu seçtiler.

Bütün ulusların bu deneyleri, Kürtlerin tarihsel gerçekleri, yapısal özellikleri Kürdistan'ın jeopolitik durumu v.b. göz-önüne alındığı zaman, eski tarz „bağımsız devlet oluşturma“ anlayışını devam ettirmek ne kadar realisttir? Ayrıca, ne kadar Kürtleri hedefine yaklaştıran bir programa-tik tutumdur?

Kuzeyli Kürtlerin bu strateji konusundaki ikiyüzlülükleri; Kürtlerin ne savundukları konusunda çok yönlü haykırıların yoğun-

laşması: Kürt aydınlarının ülke içinde savunduklarıyla hapishanede savundukları: legalitede savundukları ile illegalitede savundukları; hapishanede savundukları ile tutuksuz oldukları zaman savundukları arasındaki derin uçurum ve farklılık bu konuda bizim yeni bir yere gelmemizi emretmiyormu? Bu konuda, Hevgirtin-Welatparez ne düşünüyor?

Kürtlerin ülkesinin parçalanmışlığına bağlı olarak, Kürt milletinin bölünmüşlüğü de bir olgu. Bu olguya rağmen, Birleşik Kürdistan Devleti de hayal edilmeyecek bir şey değil. Ama, gerçeklerle hayaller her zaman uyumsuz. Özellikle de Kürt gerçeği açısından, bu daha acı bir gerçek. Elbette siyasette gerçeklere dayalı sürdürülen bir olaydır.

Acaba, yeni ve yenilikçi adına bu anlayış ve programatik görüş savunulmaya devam ediliyor mu? Hatta diğer milletlerin gerçeği, örneğin Türklerin, Arapların v.b. gözönüne alındığı zaman, Kürtler devlet şansını elde ettikleri zaman, niçin bir kaç devlet kurmuş olmasınlar? Ya da Kürdistan'ın her parçasının devletleşme şansı yokken, başka siyasi statü aşamalarından geçerek devlete varması görünür bir gerçekse, böyle bir ideolojik konseptte ısrar etmek Kürtlere zarar veriyor mu?

Bu zararı, hem düşman güçlerin tutumları ve hem de Kürtlerin kendi iç iktidar mücadelesi gerçeği açısından görmek gerekmez mi? „Botan Behdinan Hükümeti“ hayaline kapılan ve hegemonya kurma hırslarının dışa vurumundan çekinmeyen PKK'nin, bu bir kaç yıl içinde Güney Kürdistanlı Kürtlere 2-3 sefer çatışmaya girmesi, üzerinde ciddiyetle durulması gereken ve alarm çalan bir realite değil midir?

Yeninin ölçüleri ve acı karakteri bu kadarla da sınırlı değil. Programatik hedeflere ulaşmak için, silahlı mücadeleyi savunmaktan ısrarlı mıyız? Eğer bu mücadele yönteminde ısrarlı isek, PKK'nin oluşturduğu silahlı güç dışında başka bir silahlı

güç oluşturmamız gerekiyor. Ya da gurup olarak Hevgirtin-Gelatparez bunu istemezse de, diğer Kürt örgütlerinin böyle bir güç oluşturmalarının hakları olduğunu savunuyor olduğunu kabul etmemiz gerekir.

Böylece de, Kuzey Kürdistan'da da bir kaç silahlı gücün oluşması gerekir. Peki bu bir kaç silahlı gücün, Güney Kürdistan ve Doğu Kürdistan deneylerini gözönüne aldığımız zaman, birbirileriyle savaşmalarının öncelikli ve devletle savaşmanın ikincil olmasının önüne nasıl geçilecektir?

Bu konuda, 12 Eylül 1980 darbesinden öncesine göz atmak, dönemin olaylarında ders çıkarmak gerekir. PKK, o dönemde bir güç iken, diğer örgütlerde ciddi güçtüler. PKK, onları yok etmek isterken, herkesle çatışıyordu. En çaplı çatışma da, PKK'nin sistemli bir biçimde kendi dışındaki Kürt muhalefet örgütlerini ortadan kaldırma stratejisinin bir doğal sonucu olarak, KUK ve PKK arasında gerçekleşti; yüzlerce genç Kürt insanı, anlaşılmasın insani olmayan duygulara kurban oldu.

PKK, daha çaplı bir silahlı güç haline gelince, Kuzey Kürdistan'da savaşacağı güç olmayınca; Güney Kürdistan'daki güçlerle savaştı. Eğer PKK'nin yanında başka örgütler de Kuzey Kürdistan'da silahlı bir güç haline gelirse, onların çatışması nasıl engellenecektir?

Sorun bu kadarla da sınırlı değil. Ben, arkadaşların siyasette çok anlamlı ahlak değerlerine sahip olduklarını biliyorum. Onların siyasi ahlak değerlerinden biri, sömürgeci devletlerle işbirliği, ittifak içinde olmayı ortodoksça savunmalarıdır. Hele ki, onlarla birlikte olup Kürtleri öldürmeyi asla düşünemezler ve kabul edemezler.

Önce Güney, sonra Doğu ve daha sonra Kuzey Kürdistan deneyleri, silahlı mücadele veren güçlerin bu siyasi ahlak değer-

lerine bağlı kalmadıklarını, kalmalarının onların elinde olmadığını gösteriyor. Buna nedeniliyor ya da denilecek? Eğer buna evet denilecekse, hangi devletlerle ilişkili olarak silahlı güç oluşturmaya düşünüyorlar?

Daha ötesi de var, sizler de bugünden Kuzey Kürtlerinin, kendi silahlı güçlerinden aldıkları güdümlerle, iktidar hırsı ve anlamsız talepler uğruna birbirilerini öldürmesi için, taşlar dizecekmişiniz? Bunu düşünmediğinizi ve kabul edemeyeceğinizi biliyorum. Ama, irademiz/iradeniz dışındaki gelişmeleri engellemek mümkün mü?

Bir ülkede demokrasi ve demokratikleşmenin en önemli ve etkin unsurlarında birinin siyasi partiler olduğu herkesçe kabul görmektedir. Elbette demokrasilerden bahsi edilen bu siyasi partiler, militarizmden arınmış, gücünü halkın oylarından alan partilerdir. Eğer siyasi partiler, güçlerini askeri ve silahlı güçlerden alıyorsa, hem demokratik kurumlar olamazlar ve hem de demokrasinin asal unsurlarından biri olamazlar. Mustafa Kemal Dönemi, Saddam Hüseyin Rejimi, Hafız Esat, Humeyni, Kaddafi v.b. yönetimleri bunların en somut örnekleridir.

Dünya ve insanlık gerçeği buysa, biz Kürtler, militarist partilerle nasıl demokrasiyi kurabileceğiz, halkın iradesinin yönetime hakim olmasını sağlayacağız? Ayrıca, askeri ve militarist örgütlerin hegemonya savaşlarını ve diktatörlüklerini nasıl engelleyeceğiz?

Daha başka önemli bir nokta. Biz demokrasiyi mi, yoksa cuntacılığı jakobenizmi mi, iktidar anlayışı ve önemlisi siyasi sistem olarak benimseyeceğiz? Biraz açarak söylersek, biz kendimizi halkın yerine mi koyaacağız, yoksa halk için görevler yerine getiren unsurlar ve doğrudan olmayan ama sonuçta halkın seçimi ile tayin edilecek görevliler olarak mı görüyoruz, yoksa

halkın babası ve kurtarıcıları mıyız? Eğer kendimizi halkın yerine koyuyor; bir liderin, bir siyasi takımın, bir cuntacı ve ihtilalci gurubun jakobenist davranışına evet diyor; halkın iradesinin tayin edici olmasının önemli olmadığını söylersek, Bonapartların, Jakobenistlerin, Peroncuların, Stalinistlerin, Baasistlerin, Kemalistlerin ne suçu var? Ya da onlardan niye farklıyız?

Eğer öyle düşünmüyorsak, halkın iradesinin tayin edici olduğunu ve halkın kendi kendisinin yönetimi olan demokrasiyi benimsiyorsak; bir parti ve liderin iradesiyle kurulmuş kurumları nasıl halkın iradesi yerine geçirebiliriz? Onları destekler ve ona katılabiliriz?

İhtilalci bir ekibin açısından haklarının, demokratik sistem açısından halkın iradesiyle sınırlı olduğu atlanılmaz bir doğrudur. Böyle olunca, ihtilalci bir gurup kendisi için partiler, dernekler v.b. kurumlar kurar. Bu örgütleri kendi adlarıyla nitelendirebilirler. Ama, hiç bir ihtilalci gurup, halkın iradesinin tezahürü olan bir parlamento kuramaz. Kendi kurumlarını ulusal kurumlar olarak nitelendiremez. Bu bağlamda, Hegvırtın-Welatparéz'in PKK kurumlarına yaklaşımını nasıl değerlendirmek gerekir?

Eğer ihtilalci radikal jakobenist otoriter bir gurubun iradesi halkın iradesinin yerine geçiyor; onların kurdukları kurumlar ulusal kurumlar yani tüm halkın ve milletin kurumları olarak nitelendirilebiliyor, Kemalistlerin tüm kurumları da halkı temsil etmiş olmaz mı? Saddam da halkın lideri ve en büyük meşru temsilcisi olmaz mı?

Bu temel sorunlar gibi, „cephe“ sorunu, ki bu örgütlenme tarzı otoriter düşüncelerine alabildiğine uygun düşen ve sonuçta da otoriter sistemleri kurumlaştıran bir örgütlenme. Bundan dolayı da, tüm otoriter liderler, bugün Kuzey Kürdistan'da savunulan, esas olarak Mao ve bunun gibi sol

milliyetçi otoriter liderlerden alınan cephe örgütlenmesinde, ısrar etmektedirler.

Kuzeyli Kürt örgütlenmeleri de, bunu tesadüfen savunmamışlardır. Onlar da, bu örgütlenmeyi herhalükarda birilerini yedegine almak, giderek güdümlmek, eritmek ve hegemonyası altına almak düşüncesinden dolayı savunmuşlardır. Günümüzde de PKK'nin cepheyi savunmakta ısrarlı oluşu, hem de kendi başına ERNK diye bir paravan örgüt kurması, hiç de tesadüfi değil.

Çünkü, PKK, kendi pratik tecrübeleriyle, silahlı mücadele içinde olan bir güçle ittifak eden siyasi güçlerin etkinliğinin olmayacağını, onların giderek ya kendilerine benzeyeceğini, ya da eriyceklerini çok iyi bilmektedir. Ya da karşı koymaları-halinde onları tasfiye ve ezmenin daha kolay olabileceğini çok iyi biliyor. Bunun farkında olmayanlar, daha rüyalarından ve düşlerinden uyanmayan „iyi niyetli“, „dürüst“ ideolojikkoliklerdir.

Demek oluyor ki, yenilikçi olmak zordur. Fakat, doğruyu yakalamak daha zordur.

ŞİMDİLİK BİRKAÇ SON SÖZ

Yenilikçilerin, yenilikçi bütünlüklü bir felsefik, pragmatik, örgütsel sistemi oluşturmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, katledilecek epeyce yolumuz var.

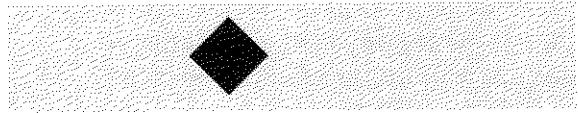
1992 yılında, bu konuda bir adım attık. Ama, o zamanda açıkca belirttiğimiz gibi, bu yeterli bir adım değildi. Geline aşamada tıkanan bir adım olmuştur. Bütün yenilikçi demokratik hareket unsurlarının, halen ve bu aşamada da böyle bir problemle karşı karşıya olduğunu saptamak zor olmuyor.

1992 yılında başlattığımız örgütsel ve fikri hareketi; örgütsel boyutta benim için de, yeni bir platforma taşınmamı gündeme getirmiştir. Bundan dolayı, Parti'nin 3.Genel Kongresi'nde yenilenme ve yeni bulma

hareketinin, parti platformunda, ileriye bir noktaya gitmesinin, benim için de koşullarının olmadığını tespit ettim. Ama, yollarımız ayrılan ekip de bütünüyle olmazsa, parçalı bir halde yenilikçi demokratik Kuzey Kürdistan hareketinin bir unsuru olmaya devam ediyor. Onları kendime yakın görüyorum. Onların değişmesi için, dışarıdan da olsa, çağdaş ve demokratik metodlara bağlı olarak ortak çalışma platformlarını tayin etmeye çalışacağım.

Bu tutumum, yeniyi, çağdaş ve demokratik olanı Kuzey Kürdistan'da oluşturmak isteyen tüm kadrolar, siyasi çevreler için de geçerlidir. HEVGITRIN WELATPARÉZ'de yerini alan arkadaşlar geçmişimizden dolayı duygusal olarak yakın olduğum arkadaşalar.

Ama, değişmeyen iki olgu vardır: O da, tanrı ve diktatörlerdir. Değerli dostlarım ve arkadaşlarım da kronikleşmiş bu vasıflara sahip olmadıklarına göre, değişmemeleri için de bir neden yoktur diye, düşünüyorum.

Tekoşîna gelê Kurdistan hatî ye qonaxe kî, pêwîste bibe îxtidar

HalibSÎPAN

Iro hacetên sîyasî, qewat û îmkanên ku destê tevgerên kurdan da ku heye, bê şik û bê guman pê dikarin îxtidara netewî avabikin. Rewşa gel hatîye wê qonaxê. şertên Rojhilata-Navin û polîtîka cîhanê, îro jî vê pirsê ra vekirîye û sîyaseta kurda jî van kêmasîyên polîtîkayê xwe bikaribe safî bike, dikarin vê pêvajoyê baş bixebitîne û demekê nîzak da, xwe dikarin bigîhîne qonaxa federasyonê.

Doza gelê Kurdistanê û tekoşîna wî roj bi roj pêşta diçe û xwastinên wî û berpirsîyarî ya sîyasî giran û zêde dibe. Bi gor van xwastinan mineqesê zedê dibin. Di nav van mineqesên da, mineqîşên balkeş û serek derdikevin pêş. Di nav van mineqîşên balkeşa da, yek ji rewşa ronakbîrên Kurdistanê ye. Lê meriv dikare bêje rewşa ronakbîrên Kurdistanê, di gelek aliyan da tevlihev bûye, an ji tê tevlihevkirine. Her kes bi gor xwe û siyaseta xwe dipîve û dibire. Gava meriv ku li van pîvan û birînan, bi çavekî objektîf dînhêre û li ser kolînên ilmî an ji bi pisporî dike, tê da gelek çewtî û tengîyên mejû tê dibîne. Ev dîtinên teng û çewt di alîyê siyasî û fikrî da jî gelek tevlihevî anîye holê û sîyaseta anîye ser reçekê xitimandinê. Pêwîste meriv li ser kokên van nerînan bisekine. Ev kêmasîyan jî ku peyda buyîne, bi çi metotê û bi çi rêçê em dikarin ji nav derkevin. Ev jî her pirsîyareka sereke ye û li pêşîyê her ronakbîrên Kurdistanê sekîniye.

Bi giştî çend gotin li ser pirsê ronakbîra

Ronakbîrî di her dewrê da û di her civakê da xwadî rolekê bû. Ronakbîr, bi fikirferaset û pratîk va "civakan ra" pêşengtî kirine. Lê belê dema ku em li dîrokê û li pêvajoya cîhanê dînhêrin di gelek alîyan da tişt tene guhartin û gelekî zû û bi bez diçepêş. Çiqas ev pêşta cûyînan bi gor xastin û hevîyen me nebin jî, sîstemên çerxa sîyasî-aborî, ku li cîhane dimeşînin, jî bo mafên xwe yen aborî, her tiştî bi gor xwe xirab dîkin ava dîkin û tu sînorî jî nas nakin. Gava, ku meriv li nav pelgên dîroka derbas bûyî dînhêre, ronakbîran li hemberên rejîmên qrala û monarşîyan jî bo komarên demoqrat rolekî peşverû leyîstine. Lê belê, rejîmên ku saz kirin, îro bune astengen herê mezin li pêşîya civaka wek cenewara tîk bûne. Meriv di kîjan alî da dînhêre, ev sîsteman bûne sîstemên

nexweş, genî û çiqas salên wan dirêj dibin awqas jî dert-kulê wan jî zede dibin. Sîstem, van derd û kulên xwe, wek maran jahra xwe dirêjînin nav civakê, bi hezar rengî û cûra va nexweşî yên civakî cekirîye û cêdike. Bi avakî meju yên meriv û merivatî ye dane bin destê xwe; di zarokxanan da, dibistanan da, di cîye kar da, di qehven da li ser leyîstikokê otomatîk, bi 20-30 qanal bi aletekî piçuk "leyîstîk guhartina" wî, bi sedan celebên magazînan, rojname, pirtûk, sînema, şano, enformatîk (bi hezaran vîdeo, leyîstîk, sêlik wek yên din). Bê şik, bê guman, meriv ji van feydeyên baş jî dibîne û dikare bibîne. Lê belê çiqas, bo çî an jî bo kîjan armance te xebitandin, bandorê wî li ser civakê çine alîyên erênî û neyênî (nekatîf,pozetîf).

Sîstema kapitalîzîm bi taybetî, dixaze meriv bi meju va bide bin destê xwe; Dema ku meriv bi mejû ket bin destan, meriv dibe wek alet û hacetekî azadbun û azadî çîye nasnake û koletîya wî ji koletîya gevneşobî xirabtire. Le ser kolan sîstemên zore û cebrê bûn, koleyan hertim li rîya xilasbûne, azadbûne digerrîyan. Ji ber ve yekê hesin û zincîr li pê û stuyên kolan dixistin, an jî bi esker û çek dorên wan digirtin. Lê îro sîstem bi hiş û bi feraset meriv dane bin destin xwe. Ev jî koletîkî "nuhe" û meriv bi koletî ya xwe nahise, ji ber ku bi meju koleye. Hînek ronakbîr li ser mafên merivan û merivatî van welatên ku "pêşta çûne" sond dixwin û bi gavê seetê pêsin didin. Dema ku meriv peyayî van civaka dibe û rewşa wî dinhêrî, meriv tê da avqas mafên meriv û merivatî nabîne, an ji nayê dîtîn. Meriv ku li îstastîkên van welatan tîne ber çavan, di van civakan da meriv; %12 dermanên qerimandinê û bêhêşîye dixebitînin, dardakirina meriv bixwe bixwe, roj bi roj zededibe, şebekên toz û esrarê li ser her koşan zedebuna wî, di nav her bajarî da vekirina qulubên û "bazarên reş", li van tenîştin bînketina laşên merivan, alîyê din da hepis û zîndan bi merivên welatên bin-

dest û şundamayî va tijibûn û jîyana wan merivan xirabkirin wî bi destê şebekê û dewletên va tê kirin. Serê van ji "merivên xwenda û ronakbîren" di bin gelek kona da tê kirin.

Gava ku meriv rewşa ronakbîr an jî ber çavan; pêwîste, dîtîn û baweriyên wî, li eleqeyên, civakî va meriv bîne ber çavan. Ronakbîr li hemberê van nexwaşîyên, ku sîstema kapîtalîzme xistîye nav gel û rewşa meriv tê da xirab kirîye, bawerîyê ronakbîr li ser çîye, li keuderê cî digire, le hemberên van nexwaşîyan xwe çiqas diparêze, di eleqên civakî da û di jîyana rojane da ronakbîr çiqas li henberê van nexaşîya derdikeve. Lê belê ronakbirtî û îdolojî ezberkirin an ji li ser îdolojîya gal gal kirin û ronakbirtî ji hevdu cudane. Dirokê da ronakbîrên li ser îdolojîya ku gal gal kirine, ceribandina van pirsan gelekî; dikarin qezenc û qîmetê salan bi serxweşîya seetekê va lingê xwe lêdixin, rojekê marksit bibin, roja din bibin dîndar, serê sibê bibin liberal, nivro bibin tiştêki din, rojekê qehremanen doza gel bin, roja din bibin sersereki derkevin pêşîya gel. Gava fikir û bawerî ji meriv ra nebe wek jîyan di pêvajoya jîyane da meriv li ser fikir feresatê xwe bi xwe li ser xwe negire, ew ronakbîr nikare li ser rewşa do û iro baş bifikire. Ji van gotinan fikrên baş derxîne, bi gor şert zurûfên rojane guhartinên pîsporî nikare derxine holê û bide nişandan xwe û derdorên xwe biguhîrîne. Ronakbîrên waha, "dewlemendiya" civakî nesîbe xwe hilnadeye jarbuna jîyanê wan dixê wek, "kelkelî (gilderdibi) qirşa û ba li kalide lêdide, ew ji wê da tiloldibe û heta puşê wî tê xare. Alîyê din da siyaseta û politika her hunertîke û pewiste ew hunertîya ji bo mafên meriv û merivatîyê bibe. Lê belê, henek caran ronakbîran siyaseta û polîtîkayê ji "qirej" dikin wek xwe û hevalên xwe yên siyasî bi tase şorbe jî dikarin bifiroşin, pivan û degerên meriv û merivatîyê ji holê radikin. Dixwazin her tiştî wek van û rewşa wan bibe, ew ji tê da sobanî (avjenî)

yên xwe bikin. Lê belê, alîyê din da golê genî (xerîpî) her hene sîstema qirej çêkirîye û saz kiriye. Bi hezaran meriv zehir kirîye û xwarîye û dixwe. Le heqetek ji heye, jarên û zeherên vanan, ji yên sîstemê daha xirabtire... Ev mantiqa siyasetê û polîtîka yê wek sîstemê qirêj dike û berbe wi dibe. Rojên peşta emê bi taybetî li ser van pirsan bi firetî bisekinin.

Ji vê rewşa giştî em werin ser rewşan ronakbîrên Kurdistanê.

Gelê Kurd û civaka Kurdistan bi hemî çîn, tebeqe û bi ronakbîre xwe va perçekî ji perçeyên civaka cîhanêye. Civaka kurd bi gor şert zurûfên xwe û ji rewşa cîhanî, para xwe digire.

Wek me li jor ji berçaf kir, ronakbîr ji ezmanan da nakevin nav civakê û gel û ji nav civakê derdikevin. Her civak bi gor xwe, xwedîye jîyanekî dîrokî û civakî ye. Gelek alîyan da, bi taybetî di navbera civaka da wekhevî û cudabun hene. Ev rewşa civakî cudabuyînan di nav jîyana ronakbîr da cudabunekî her tîne holê. Capa ronakbîr bi gor şert, zurûfen civakê û dewlemandîya wî şîl digire. Hîn caran, alîyê ronakbîran da ev rewşa civakî û cudabunê wi yên bi taybetî, bi hene îdolojî û bi felsefan pêşta va tîne veşartin. Ew jî je ber jarbuna ronakbîr û ji qompleksên jarbunê peyda dibin. Ev rewşa jî di nav pevajoya pratîkê da gelek caran dertên holê. Ronakbîr bi îdolojîya ku diparêze jera çiqas buye jîyan û vê îdolojîyê di sert, zurûfên pratîk da hûndurê wi çiqas tijî dike, çiqas bersîv dide vê pîrsa civakî, xastinên gel û civakê di nav jîyana pratîk da çiqas tîne cî ?

Alîyên din da bitaybetî rewşa Kurdistan di her warî da di nav guhartinekî da ye, ji bo van guhartinan ronakbîr çî peşnîyar dike, astengên peşîya civakê ca tahlîl dike, bawe-

rî û reyên ronakbîr çinên li ser van pirsan? Di vê carcova sîyasî da li keuderê cîh digrê,berpîrsîyarîyên ronakbîrtîyê tîne cî an na? Vê pîrsa ronakbîrtîyê, em bi dû qeflan ji hevdû biqetînin. Yek ronakbîrên sîyasetvanîyê dikin û berpîrsîyarin tevgerên sîyasîne. Yên din ronakbîrên "serbixwe" an jî dervayên tevgerên sîyasîne, ku karên çand, edebî, hunerî û kolînên ilmî dikin. Ronakbîrên sîyasî bîngeh û kokên arman-cên wan ji bo îxtidara sîyasîye, berpîrsîyarî wî bi gor xastin û îhtîyacên civakê ye. Berpîrsîyarî ya wî berpîrsîyarî kî mezin û girane. Jê ra çap, ferasat, cesaret û pisporî yên civakî dixaze. Lê na wê derê ku berpîrsîyarî ya ronakbîrên ku karen çand, edebîyat, hunerî û her wuha kême an tîne. Berpîrsîyarîtî bi xwe her tim çarçovekî wî heye. Ev jî bi gor, kok û xastinan û anînan wî cîye.

Di vê nivîsarê da emê li ser rewşa ronakbîrên ku berpîrsîya tevgirên sîyasîne dikin "yên tenîstê, peşîyê, di nav da an ji dur û nezîk"tevgeran.

Rizgarî ya gelê Kurdistan û doza wî dozêkî "muqqadese". Gelê Kurdistan û tevgerên wî yên sîyasî, di vê rê da bi hezaran merivên welatparêz canêxwe dan û didin. Bi hezaran gûnd hatin xirabkirin, malên meriva kambaxkirin. 3-4 mîlyon merivên kurd welatê xwe derketin ji ber hovîti ya dewleta Tirk. Di çend salên dawîyê da, bi hezaran merivên welatparêz, şoreşger, ronakbîr di alîye dewletê hov da hatin kuştin. Pirtuk, rojname ku alîyên merivên demoqrat û welatparêz da dihatin weşandin, di alîyên dewleta îro ku buye wek mafya "çete"va hatin girtin û tîne girtin. Xwdîyên van, yên tê da dinvisînîn dixin hepis û zîndanên û bi trîlyonan ceza yên pera lê dibirin. Dewlet bi van metodên qirej û bi hovîti, dixaze doza gelê me bifetisîne. Lê belê kes nikare cerxa dîrokê şun da bizverînin. Ev xebata ku di vî varide tê danîn ,ne bi dû sê romanên, ne sê car pirtukê dîrokî an jî yên sîyasî tîne dozê nake. Ev jîyana dewlemend her roj her seet

xwe dide nivîsandin... Tevgerên sîyasî yên Bakurê Kurdistan li ser van bedelên hatê vê rojê. Gelê Kurdistan van bedelên, ji bo birî û çavên kesî nêdan. Ji bo rizgarî ya welate xwe û xwe daye û dide. Heqê tu kesî tune van qîmetan, bedelan û qezancan di rê ya qarîyerên kesan û rê ça çewtî da bixebitîne. Kes, bira gelê kurt nezan û xişîm jî nebîne. Ew gelê, ku di Sê-sed salî da se sed-carî ketîye û rabuye, we pivanê wî jî her hebe û heye. Gava gel di doza sîyasî da ronahî ya azadî ya welet têda dit bi jîyan di nav da cî xwe girtîye û digire. Lê belê çewtî yên serokatîya sîyasî, gelek caran ev pîrsa dîrokî, bi nave gel girtîye. Eger, gelê kurt wek gelên din mafên xwe yên sîyasî û aborî ser-nexistibe, sedemên vê rewşê; kêmasî û çewtî yên sîyasî peydabune. Dîroka gelê kurt bi qehremanîya wî, fedekarîya berxwedana jiyana wî va, di alî dîrokvan da, ev rastîya gelek caran hatîye nivîsandin. Lê gelê kurt belengazîyê û bindestîyê ji meju yê xwe yê sîyasî dikişîne. Kêmasî yên dîrokê her gav dûbare dibe û tê kirin û li ser tê gal-gal kirin. Kar û vazîfên ronakbîran, li ser van rastîyan gal-gal kirin gere nebe. Rastîya dîrokê derxistina holê ye xwe ji van kemasîyan paqîşkirine, bi gor şert û zurûfan koşê rastîyê girtine û peşta birine, dîroka meriv û merivatîyê jî her eve...

Dewleta tirk ji standartên dewleta derketîye, buye dewletekî wek çete, mafên û meriv, merivatîyê qirêj dike. Sîyaseta bi desten esker û bi çetan û hêzên "tarî" tê meşandin. Ji ber vê yekê sîyaseta û polîtîka tirk hatî ye xitimandin. Hatina partîya îslamî îxtidarê û Erbakan, ev jî îflaza polîtîka yê û qirîza civakî ye. Banderê wî li ser sîyaseta kurda çêbuye, sîyaseta kurda ji ber vê rewşa hatîye xitimandinê. Sîyaseta kurda pêwîste jî nav vê xitimandina sîyasî derê, di polîtîkayê da bikaribe rola xwe bileyîze, bersîv bide pîrsa Kurdistan. Tevgerên Kurdistan, polîtîka heta îro ku li hemberê hevdu û xebitandin û bi avakî hevdu "xapandine" pêwîste tevgerên Kurda dest ji

vê polîtîka yê berdîn û ji nav vê çewtîya sîyaseta derkevin. 20-25 salê di navbera tevgerên Bakurê Kurdistanê da platformekî netewî saz nebuye û nehatîye holê. Gava meriv, ku vê rewşa sîyasî ya Kurdistanê dinhêrî, şewat dikeve nav dilê merivan, meriv serî hildide. Meriv jî xwe pîrsîya ra dike. Dibe gelo qet di nav welat û gelê me da ronakbîr tunenin ? Ji vê rewşa sîyasî ra çi pêşniyar dikin ? Ev pîrsa sîyasî ji erdê heta ezman ewqas eşkara xuya dike, lê gelo ronakbîrê me kurda li vê cîhanê, ma jîyan nakin ? Aliyê din, gava meriv çoxrafîya Kurdistan dinhêre û tîne ber çavan; di her derî da wek xizna ya meriv bi qefle qefle dertên serê çîyan, hepis û zîندان da, li gund, bajaran da dervayê welat da, di rêya rizyariya Kurdistanê da û di reçek direj da, bi fedekarî kî mezin dimeşin. Lê belê "stuxarî, şuxarîkî" dîrokîye. Wek toq ketîye stuyê gel. Ev ji bê îxtidarîyê sîyasî tê. Ev jîyana gelê kurd ku tê da jîyan dike, gelê kurd ne layîqê wê rewşê ye, lê ev ji kêmasîyên sîyaseta me peyda dibe. Van kêmasîyan, em bi barbarîya dijmin va vedişerin. Em kêmasî yên xwe ser venakin. Me kemasî ji xwe ra kirîye wek adetekî jîyanê. Kêmasiyên dîrokî bare kirina wan ji vî adetê jîyanê peydadibe.

**Em ser vê çarceve sîyasî
piçekî vekin, armanc
xwastinên tevgerên
kurda û programên van
yên sîyasî bînin ber çavan
Gelo em çi
dixazin, polîtîka me çiye ?
Persîv dide vê pîrse an na?**

Programê tevgerên sîyasî, gava meriv lê dinhêre, beşek dibe federasyon ji zurûfên îro ra objektîfe, yên din dibên Kurdîstane kî serbixwe xilasîye. Ev dû xastin ewqas jî, ji

hev dur cuda nînin. Iro eger kesên serbi xwebunê dibêjin şertên federasyonê derê holê, berîya herkesî lê xwudî derkevin. Yên ku dibêjin federasyon îro şertê Kurdistanê serbixwe bibînin ewê jî vî xwudî derkevin. Lê belê problemên tevgerên sîyasî yê Bakurê Kurdistanê ev nîne. *Wek me li jor jî nîşan kir, problemên herê serekî, di nav sîyaseta kurda da yekîtiye netewî tine. Alî din da çanda sîyasî, tolerans, jîyana demoqrasî kême. Ji ber vê yekê, sîyaseta me hevdû bi sîyasî naxazin û hevdû qebul nakin. Sedemê wî pirsîyarekî dîrokî, civakî û mintiqeyîye. Sîyaseta kurda bi vî mantiqê, sîyasî û bi vî politîka yê va heta îro hevdû bi sîyasî xapand û dixapîne. Ev politîka jî zîrarê dide doza gelê kurd û Kurdistan. Ji van kêmasî yê politîkayê, hukumeta Enqerê feyde dibîne û li hemberê sîyaseta kurda dixebitîne. Qadroyê sîyasîyê kurda vê pîrsê gelek baş dibînin; evrewşa henek cara di eleqê dîplomsî da, konferansan da, alîyên dostên kurdan da û henek berpîrsîyarên partî yê sîyasî yê hukmetan da tê holê. Her gav di alîyên kurdan da jî tê mineqeşekirin. Lê belê, em caran dest ji aş berdidin, bi çeq-çeqê digrin û li ser mineq bi hude dikin, ku ev mineqeşan jî zîrarê dide tevgerên sîyasî. Ev kemasîyan jî hîmê sîyasetê me kurda peyda dibe. Henek caran ev kemasîyan di alîyên henek kesan û sîyaseta vanînan kurdan da tê rexnekirin. Lê belê rojekî dura ew jî dikivî nav vê kemasîye ji ber ku ev kêmasî ya sîyasî buye wek "golgerînekî" herkesî dikişîne.*

Xastinên gelê me bi gotinekî ku em bînin ziman; ew jî ixtidara sîyasî ye. Ji derva yê vê rêçê û rêca dû emîn tine. Eger hebe, ew jî nemana kurda ye. Gava ku meriv vê rewşa sîyasî dinhêre û rengê wî jî hev diqetîne, tê da Kurdistanê serbixwe an jî federasyonê nabîne. Di nav 20-25 salî da pirtuk, rojname û kovarên kurda yê, ku li ser rewşa dewleta tirk hatine nivîsandin navroka wan bi giştî rastin. Lê tevgerên sîyasî

yê kurdan, çavên wan hemî li hukumeta Enqerê ye, gelek caran li ser vê pîrsê, tevgerên me yê sîyasî çêrên hev du dikin; "ew dibê jê ez, ew din dibê je ez bi kesî nadim xarin". Lê belê kê bi kê çî nade xwarinê, ew jî kîvş nîne. Lê dewletê dest navetîye yekî û alî din da jî Tevgerên bakurê Kurdistanê ne ketine nav xayîntîyê. Lê belê ev politîka me kurda, bi vî awayî bajo û dombike, talîkî xayîntî yê ji li ser rêya sîyaseta heye. Ku rewş ketî vê qonaxê, kes nikare bêje ji mira çî...eger welat şewîtî, îxanetî kete nave û gel tê da şewîtî; gelo wê gavê jî ew merivên dîsa van gal-gala (got-gotê) bikin...?

Tevgerên bakurê Kurdistanê 20-25 salî da di programê xwe yê sîyasî da ENÎYA NETEWÎ wek "ayetekî" nivîsîne, li ser wî "ayetî" gavan saetên sîyaseta kurda hevdû li ser rexne kirin û gelek caran hatin ba hevdû. Lê belê dest ji politîka çewtî û hewdu "xapandinê" bernadin, di van civîn û xebatanda, xastinên gelê me ne hatên cîh. Lê pişt xwe kêmasî dîsa hîşt. Sedemê van, tevgerên me, ne bi meju yê sîyasî, ne ji bi rewşa pratîk va ji ENÎYA NETEWÎ ra amade (hazir) nebun û nînin. Gelek cara em li ser vê pîrsê rawestîn, ev kemasî yan ji ku tên û peyda dibe; di rojname û kovarên kurdan da hatin weşandin. Gotinekî kurda heye; dibên kevir çiqas çilo-çepo tilol (gildir) be, tê li cîyê rast disekine. ENÎYA NETEWÎ" pikhatina PSK, PKK û bi firebuna 11 partî û grubên sîyasî yê Bakurê Kurdistanê, sal û sal nîvekî li ser minaqeşe kirin, bi wî emegî û zahmetî gîhîştin destur û programe kî û ha îro ha sibê ev destur bikeve nav jîyane. Lê belê, disa "qedera me" li ser qoşa û li soqaqa hate peyvandinê; ewî ha got... Me ha got... "Wek kevir tilol (gildir) bu, hat li cîyê rast sekinî, deng û his jê derneket"...

Lê belê, van partî û hizên me bi kerema xwe berpîrsîyarî ya xwe li hember gel nanîne ber çavan. Xebata Enîya Netewî cima

neçu serî, gelê me di vê derheqê da nehate agahdar kirin. Di vê dema yekîtiyê da, cejna newroz di nav gelê kurda da, wek rojekî azadbuyînê hate pîrozkirin. Parti û grubên ku bi salan ne duçune şev û Konferansê hevdu, di vê demê da bi hejmarekî mezin û bi devdorê xwe va diçun konferansan û şevên hevdu yên çanda û civakî. Di gola Avrupa da, meşa Bonnê di nav Kurdan da û dostên kurdan da bu rojekî taybetî. Rengê vê rojê rengê xweş û delal bu. Bi hejmarekî mezin kurda bi der-dorê xwe û bi cinarê xwe va di nav vê meşê da cî girtin, ruyê wan dikenîya û kefxweş bun. Gelê kurt dizane yekîtiya tevgerên siyasî rêya rizgarbunê û azadîyê. Belabun û perçebun jê wî ra toqa koletîye. Di vê demê da, ku **YEKÎTÎYA ENÎYA NETEWÎ** hatê holê, hinek bi navê ronakbîrtîyê çavên xwe girtin devê xwe vekirin; erîşî xwe dikin, erîşî kê dikin ew jî kifşe nîne. Bi xwe 20 salin ku li avrupa di nav jîyana kocebertîyê da siyasî dikin û kocebertîyê (mahicirtî) jî tometekî (etibekî) giran nîne ji bo meriv. Yên ku meriv xistine nav jiyana koceberî yê sistemen qirêjin. Bi nave "ronakbîrtîyê" gotin; "ew tevgera mahacire, ev tevgera mahacire, cî yên wan di Kurdistanê da tune", gelek bi hêsanî ji der-dorên siyasî ra çêrê xwe kirin û dikin. Tê beji şerê cîhanê yê sê emîn çê buye, cîhan cakedin hatî ye parevekirin, ji van ronakbîr ra ji qitak ketîye, ew ji di nav qitayê da bune paşa yên imparatora... Hinek ji van bo mafên xwe yên piçuk, bîr bawerîya xwe dane bin linge xwe. Bi du Avrupî ra nan xarinekî ra navê wî danîn dîplomatif, bi vî mantiqî jî xastin li ser û navbera tevgerên kurda da leyîstika bikin, lê belê dawîya wan bu wek çîroka baçemkê, ku çava xwe baçem kir ji bo Sultan Sileman. Di alî din da gava ku ev yekîtiya tevgerên siyasî ne çu serî, hineka bi navê ronakbîrtîyê; "yek-du-sê" xastin xwe wek tevgerên siyasî bidin nîşandan, (Barên, tevgerên siyasî ku" nikarin" tîjî bikin.) Ew dixazin "tîjîbikin" lê belê, berî her tiştî bîr bawerî ya wan jî bi wan û bi karê wan jî nayê. 30-

40 salî di doza gel û rê ya welatparezî yê da, hepis-zindan û ketin rabun, dert-qulen siyasî û civakî dîtinê wek dirokin. Lê belê jarbuna siyasî û civakî, wana feda yê qehremanîya heftedkî dikin û kirîye. Lê belê, dil dixast ku van ronakbîrên me, wek ronakbîrên xelkê wan jî lingê xwe bidana erdê û li ser rastîya welatê xwe bigirtina, li ser van kêmasîyên ku bune sedemên şundamayîna gel û tevgerên siyasî yên Kurdistan, kolînê ilmî bikirina û kemasî yê wî vekiran u bidana nîşandan. Di çarçovekî netewî da mewzi û qezencên gelê kurt û tevgerên siyasî biparastana, ji bo peşta xistinê, kêmasî yên tevgerên siyasî bi dostî vekiranan rexne bikirana. Li ser bingehekî demokrat, di çarçovekî netewî ji bo meclîs û îxtidarekî Kurdistan ku gel xwe tê da bibîn û Meclîs û îxtidara xwe xwadî derkeve û kemasîyê wî bikarbuya rexne bikirana. Li hemberên mejuyê eşîrtî çanda eşîrtî, kemasî û dijmintaya ku ji vî alî da tê holê, Lê ser tevgerên siyasî û doza gel bandorê negatîf dike, pêwîst bu ronakbîr li hemberê van derketan. Lê belê ev kara, karekî usa hêsan ji nine. Gava ku meriv xwe wek ronakbîr dît, berpirsîyarîya wî giranê, bedelê wî heye û roja wi hat, meriv pêwîste bide...

Pirsa Kongra netewî û tevgerên Kurdistan

Wek tê zanîn minaqeşên, ku li ser Kongira netewî tê kirin. Ev çend salin domdike û li ser vê pîrsê gelek civin çêbun. Hemî siyasîyên Kurdistan yên her çar parçayan tê da amede bun. Di van civanan da, ev minaqeşan ji bejna mineqeşên derbas ne bun. Sedemê rastîya wî jî alîyên hinek kesan da hate nivîsandin. Ev pêvajo ya, dimayîka şerê Xaliçê da, rewşa siyasî yên başurê Kurdistanê da hene guhartin derkete holê. Ji ber vê yekê, tevgerên başurê Kurdistanê "nikaribun" xwe bidana ber vê platforma Kongra netewî. Ev jî ber ku eleqên wan bi Tîrkiye ra çêbibun. Lê bira neyê bîrkirin, ev

rewşa ji bo henek tevgerên Kurdistanê ji îro derbas dibe. Ev rewşa gelek vekirî tê dîtin. Pewistî ya, ku em bi firetî li ser vê rewşê bisekinin nîne. Sedemê vê rewşê tevgerên Kurdistanê baş dizanin...

Kongra Netewî û tovkirina wî pewiste ku ev Kongra îradekî sîyasî ku berpirsîyarîya çar-parçên Kurdistanê bike. Lê em gava, li rewşa sîyasî û çar parçên Kurdistanê tîne ber çavan barê vê Kongra "muqqades" bi vî edetî sîyasî nayê cî. Berîya ku siyasetên me kurda dest bang û mineqêşên Kongra

**Wek nimune em vana
bi çend xalan bidin dişandan**

netewî bikin, pêwîste tevgerên Kurdistan hene tiştên di vê pajavoyê da bikin.

a) Tevgerên sîyasî yên Kurdistanê herê xurt, bi çarparasî "eleqên" van li gel dewletên ku Kurdistan di nav bera xwe da perçe kirine û li gel van heye. Van eleqên hemî kes dizane, eleqekî dostî nîne û ji hevdu feydê dîtine daha rastî "xapandine", talîkî wî bi gelek renga û bi celeba di dîroka gelê kurda heye. Zirara wî gelê kurt û siyasetên kurda kişandîye û hê bi hê jî dikişîne. Lê belê ev rewşa tê zanîn, ne bi dil û xastina siyaseta kurda ye. Ev ji hinek şert, zurûfên Kurdistanê û mintiqe vê rewşê tîne holê. Lê belê kêmasî yên tewgerê Kurdistanê jî di vî warî da pirin.

b) Van "eleqên" çarparasî, tevgerên Kurdistanê hine caran anî ye, hemberê hevdu, xuna merivên welatparêz û şoreşger pê hatîye rêtin. Ev "eleqe" di kîjan derecê û merhalê da be jî, tevgerên Kurdistanê pêwîste lê hemberê hevdu nexebitînin, derheqê van eleqan da tevgerên Kurdistanê hevdu agahdar bikin, bawerî û (guvenê) bidin hevdu, alîkarîya hevdu bikin. Gava, van eleqeyan zizar dan parçekî Kurdistanê pêwîste ev eleqan werên birîn û qutkirin. Ali din da, her çar dewletên ku Kurdistan di nav ber xwe da perçekirine, çi qas jî problem di arê van da hebe jî, an jî usa were

xuyakirin, lê belê pirsra kurda û Kurdistanê da her tim bi hevranin, li hemberê gelê kurt bi hev ra gav davejin.

c) Gava di nav tevgerên Kurdistanê da, dostîya sîyasî pêşta çu, navbera tevgerên sîyasî da bîr bawerî hate runiştandinê, di nav vê pêvajoyê ya pratîk da şert, zurûfên û rastîya KONGRA NETEWÎ jî digîhîje û dertê holê.

Di warê diplomasi da Tevgerên Bakurê Kurdistanê rewşa wî cî ye

Partîyên sîyasî yên Kurda bi gor şert û quwatên xwe di hêla dîplomasî yê da jî kar û xebatekê dimeşînin. Ji derva yên siyasetan jî, merivên welatparêz kurt jî di vî warî da xebat û emegêkî didin. Lê belê, ev xebata partîyên me ku ali diploamsî da dikin, ji bejna partî yên sîyasî derbas nabe û nabejî. Diplomasi wek tê zanîn cihanê da bi dezgehên sîyasî yên dewletên va tê meşandin. Gelek caran di rewşa cihanê û dîplomasî ya cihanê jî tê xuya kirin. Hinek partî yên sîyasî ku dezgehên îxtidarên welatan ku destê wan da ye, ji bo mafên xwe yên giştî; partî yên ku li dervayên îxtidarêne bi eleqê wan, bi hinek generalên eskerîyê, bi rojnamevanan, bi prefesorên dibistanan û hinek merivên ku xwe ji siyasetan kişandine bi eleqê wan, wek yên din va dîplomasî pê dikin û di meşînin. Bi hezaran tecrubê yên derbasbuyî jî wek stokekî di bin destên wan daye û teknolojiya îro û bi sedan qadroyan vî karî pê tînin.

Tekoşîna gelê Kurdistan hatîye merhelî îxtidarê. Iro tu partîk û tevgerekî Kurdistanê, bi serê xwe tenê vê rewşa sîyasî nikare rake. Ev rewşa sîyasî ya Kurdistanê; ali tinebuna yekîtiya netewî û

berpîrsîyarî ya sîyasî da jî di ali dîplomasî yê da valatîya wî tê xuya kirin.

Gelek dostên kurdan û merivên baş, dibên û dipîrsin; Kurdistan di nav çar dewletan da hatîye parçekirin û ev çar dewletên hov zilma ku li ser gelê kurt dikin û ali din da hinek dewletên mezin yên cîhanê jî bo mafên xwe yên sîyasî û aborî li tenîştî van dewletên diktator û hov cî girtina; wan em tê digîjin û sedemê van hemî em dizanin, Lê belê dişteki ku em "nikarin" tê bigîhîjin, partîyên kurda, di ser vê rewşê da jî dijmin-taya hevdu dikin, hevdu dikujin, yekîtkî we tine, başe hunê çawa ji binê vê rewşê û pîrsê derin ?..

Bi rastî em kurd ji nikarin persîva rastîya vê pîrsê bidin. Lê em dikarin bejin em yekîtkî dixazin, yên din naxazin.... Yên din dibêjin em dixazin yên din naxazin. Di nav van gotin û peyvên da çî tê ziman hemî tevgerên kurda vê rewşê baş dizanin. Caran, em li ser van mineqeşên bêhude jî dikin, tu feydê nade sîyaseta tevgerên me, dostên me û doza gelê me.

Tevgerên bakurê Kurdistanê ali dîplomasî da û van eleqên ku hene, ji bo peşta birina van pêwîste tevgerên Kurdistanê di çarçovekî netewî da berpîrsîyarîkî sîyasî derqin holê. *Ev yekîtkîya netewî, berpîrsîyarîya gelê kurt di navçê Kurdistanê da û li der-vayê welat bikaribe bike. Ji bo vê yekê pêwîste navberên tevgerên Kurdistanê da platformekî netewî were sas kirin.* Di rewşa îro da tu partîkî û tevgerêkî Kurdistan yek bi tenê û berpîrsîyarîya gelê Kurd û doza wî nikare bine cî. Berê her tiştî tevgerên Kurdistan vê realîta xwe pêwîste qebul bikin. Gava tevgerên me yên sîyasî di vê pevajo yê da gavekî waha bavêjin, gelê Kurdistanê qewatekî ji îro zêdetir yê bidê tevgerên me, di nav polîtîka cîhanê da ji xwe bidin qebul kirin. Wî çaxî dewleta tirk di pîrsa Kurdistanê da bi tevgerên kurdan ra mecburî yê wek, k... yê runê, rêçekî wî din

ji tune, an ji xetekî di nav bera Kurdistanê û Tirkîyê da were kişandin. Lê meriv dika-re bêje heta îro sîyaseta Kurda bi leyîstekên Enqerê ra" serê xwe" dêşînin û li ser van çêrên hewdu dikin. Berî her tiştî tevgerên kurda, di çarçovekî netewî da temsîlîkî temoqratîk îrada gelê xwe nav û kes nikare pêşîya pîrsa Kurdistanê jî bigre, her wuha tevgerên kurda dikarin îxtidara xwe saz bikin.

Em bi kurtayî van gotinên girêdin

Valatîya yekîtkîya netewî di her warî da, tê xuyakirin, xastinê wî derketîye holê. Pêwîste tevgerên sîyasî bersîv bidin vê pîrsa yekîtkîya netewî û di çarçovekî demo-qîrat da çareser bibe. Emegên gelê me, di nav dezgehê îxtidarê da pêwîste were runêstandin. Her partîyên sîyasî bi gor qewat û hebuna xwe di îxtidara sîyasî da cî yê xwe bigrin. Kijan partî dixwaze, di îxti-darê da qewat û xurt bibî, rêça wî jî, di nav gel da girêdayî karkirine ye. Girtina bîr bawerî yê gel . Ev jî, jî proja sîyasî, aborî û civakî va girêdayîye. Belê fermu... Tevgerên Kurdistanê berî hertişî rastî ya xwe, pêwîste qebul bikin. Qewatê yê sîyasî û di nav jîyanê da, çî yê berpîrsîyarî ya wî ew qasa ye bibe. Lê belê, herê girîng ewe tevgerên sîyasî le ser plan û projên îxtidarê avkî demoqrat, gava ku pêk bî, pîrsa mezin û picuk ya sîyasî, gere ne be asten-gekî ji bo avakirin îxtidara netewî. Ji bo vê yekê tevgerên bakurê Kurdistanê îro berîya her tiştî pêwîste qewata xwe yê sîyasî, çanda û eskerî di çarçovekî netewî, demoq-rat da wek dezgehekî netewî pêwîste bide runîstandin. Gelê me xwe têda bibîne. Ev dezgehê sîyasî pêwîste bibe îxtidra gel, bikaribe xastinê gelê bîne cîh. Ev rewşa ku gelê me û welatê me têdaye, em çarekî dinê jî bi xalên mezin keşê bikin; tu partîkî

Kurdistanê vê platforma sîyasî bi serê xwe tenê nikare bîne cî. Pêwîste, em vê rastîya xwe qebl bikin. Ixtidara sîyasî jî tu welatê bîyanî jî bo kurda nayê û em nikarin bînin. Rewşa başurê Kurdistanê ji pirsîyarekî gelek balkêşe û meriv dikare gelek dersan jê derxîne. Em di ve bawerîyê da ne, ku tevgerên Bakurê Kurdistanê wan mewzî qezencên sîyasî canda eskerî di bin çarçovekî demoqrat da bikaribe bidin runiştandin û dikare îxtidara sîyasî avabikin ku îro jî şertê federasyonê di her warî da heye û sibê jî îrada gel gava derkete holê, gel ji biryarê xwe li ser qedera xwe bi destê xwe yê bide.

- Perçebun toqa koletîyê ye
- Yekbuna tevgerên sîyasî, rêça wî rîya rizgarî yê û azadbunê ye.

Son Gelişmeler

Necmi Akyol

Refah Partisi ağırlıklı Refah-Doğru Yol Hükümeti şövenist yüzünü ve behemahal devletin resmi ideolojisine uyum göstereceğini iktidarının daha üçüncü ayında gösterdi. Başbakan Erbakan, OHAL'i kaldıracığı vaadini iktidara gelişinin daha on beşinci gününde unuttu. Göçe zorlanan Köylünün köylerine dönmeleri için yaptıkları tahhütte sadece söylemde kaldı. Kürt sorunun dialoglar geliştire-rek demokratik-barışçıl çözümünden yana olduğu ve kürtlerin dil ve kültürü ile serbestçe kendilerini ifade edebilmeleri için gereken yasal düzenlemelere gidecekleri yolundaki söylemini de Genel Kurmay Başkanı ile görüşmesinin ardından yalanladı. Kürt ulusal kurtuluş mücadelesine karşı İran ve Irak ile ittifak arayışına girdi ve Suriye ile ilişkiler geliştirdi. Mısır ve diğer gerici arap devletleri ile Suriye'ye Baskı yapmaları ve ayrıca TC orusunun Güney Kürdistan'da güvenlik kuşağı oluşturması için destek aradı. Son Mısır ve Libya seyahatleri de bunun içindi.

Libya lideri Kaddafinin Ortadoğu'da bir Kürt Devletinin kurulması yolundaki belirlemesine karşı Erbakan'ın, ordunun ve muhalefetin göstereceği tepkiyi dikkate alıp göstermelik olarak „Türki-ye'de bir kürt sorunu Yoktur, verilen mücadelenin Batı'lı ülkeler tarafın-dan beslenen ve onların tahriki ile ortaya çıkmıştır“ dediği ve Abdullah Gül'ün bu nedenle Kaddafinin Kürt devleti ile ilgili belirlemesini „deli saçması“ olarak nitelediği söylenemez.

ARGK elinde esir bulunan Türk askerlerinin serbest bırakılması için Van Milletvekili Fetullah Akbaş ve İslami yazar İsmail Nacar özel olarak Refah Partisince -bilfiil Erbakan

tarafından görevlendirildi. Meclis kürsüsünde „öldürülen asker de, dağda öldürülen gerilla da kardeşimizdir“ diyen DEP Milletvekili Mahmut Alınak'a, kürsüden indirmek için saldıran Fetullah Erbaş'ın, Refah Partisinin talimatı ve gizli güçlerin bilgisi dahilinde olmadan böyle bir davranış içine girmesinin mümkünatı yoktur. Ne varki genel kurmay'ın ve kontr-gerilla şefi Ağar'ın tepkisinin ardından Refah'ta Fetullah Erbaş'a sahip çıkmadı.

Adalet Bakanlığına getirilen Şevket Kazan daha bakanlık koltuğuna yeni oturmuştu, Mehmet Ağar tarafından cezaevlerine getirilen uygulamaları kaldırdığını ve cezaevleri koşullarını düzeltereği sözünü verdi, Gelgelelimki ölüm orucunda bulunan 10 kadar tutuklu ve hükümlünün ölmesine, greve gidenlerin istemlerine karşı direnerek neden oldu. Greve gidenlere saldırı planları hazırlattı. Grevi tutuklu ve hükümlüler bitirmemiş olsaydı saldırıları gerçekleştirecek ve daha onlarcasını da katledecekti. Ve yüzüstü yaparak görevlendirdiği milletvekili ve ceza evi idaresinin katılımı ve kabulü ile gerçekleşen ve tutanağa alınan anlaşmaya da uymadı.

Diyarbakır ceza evinde kürt asıllı onbir hükümlü ve tutuklu kafaları parçalanarak öldürüldü. Kafası yarılan diğer On dört kişiye daha sağlığına kavuşmadı. Oluşum biçimi, olay sonrasında gelen heyetlerin cezaevine alınmaları, tutuklularla görüştürülmemeleri, saldırıda kullanılan suç aletleri, inceleme komisyonun verdiği rapor, saldırı olayının önceden planlandığını göstermektedir. Kuşkusuz bunu planlayan da İçişler Bakanı Kontr-Gerilla şefi Mehmet Ağardır. Bu saldırıdan Adalet Bakanlığının bilgisi olmadığı da söylenemez.

Kürdistan'da kontr-gerilla ve özel tim provokasyon peşinde. Varto olayı, Diyarbakır'da dört öğretmenin kurşunlanması ve Gümüşhane'nin basılan bir köyde kapısı çalınan aileden iki kişinin öldürülmesi de özel timin hazırladığı provokasyon olay-lardır

Varto'da polis otosu assubay tarafından tarandı, ardında eylemi gerillalar gerçekleştirdi denerek, 1993 te Şırnak'ta görüldüğü gibi Varto'da silahla taranmayan ev bırakılmadı. İkinci günü bütün evler tek tek arandı, hiç bir neden yokken yüze yakın vartolu gözaltına alındı. Olayda beş kişi öldürüldü. Ölenler sivil kişilerdi, ne var ki kamuoyuna gerilla oldukları duyuruldu. Diyarbakır'da da öğretmenler bilfiil özel tim tarafından kurşunlandı. ERNK her üç olaylada ilgilerinin bulunmadığını kamu oyuna aşıkladı. Bu olayların özel tim ve kontr-gerilla tarafından gerçekleştirildiğini bildikleri için, PKK'nın açıklamalarına Türk basını yer vermedi. Olayın üzerine de gitmediler sadece bir haber vererek geçiştirdiler.

Son üç ayda Kürdistan'da, özellikle Sivas, Erzincan, Tunceli çevresinde operasyonlar yoğunlaştı. Daha bir sistemli olarak köy ve kasabalar basılmaktadır. Boşaltılmış köylerdeki evlerin yakılması da, köylülerin geri dönmelerini engellemek için hızlandırıldı. Son bir ay içinde Kürdistan'da yurtsever-aydınlara yönelik kontr-geilla eylemleri, failil meçhul ve yargısız infaz olaylarında da görülür düzeyde bir artım var.

Görüldüğü kadarıyla HADEP te kapatılacak. Bazı kişilerin, boşluğu dolduruum bir tezcanlılıkla parti oluşturma çalışmalarını başlatmaları bunun göstergesidir. Bayrak olayı bir provakasyondur. HADEP'in 1996 seçimlerinde aldığı oy oranı itibarıyla, vardığı noktada tehlike olduğu hesaplandı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı hazırlığını bitirmek üzere, eli kulağında HADEP aleyhine dava açtı açacak. Anayasa mahkemesinde HADEP'i kapatma kararında elda hazır. Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesinde 25 eylulde yargılamasına baş-

lanan DEP Genel Başkanı sayın Bozlak ve yöneticiler, kuşku yok TCK 168/1veya 2 inci fıkra ile cezalandırılacaklardır.

7C Ordusu Güney Kürdistan'da yaşanan gelişmeleri bahane ederek hudud boyu ve Kuzey Kürdistan'da derinliğini askeri yığmak yapmaya başladı. Ordunun, jandarmanın 3/5 i ve emniyet güç-lerinin 1/2 si zaten Kürdistan'daydı, görüldüğü kadarıyla ordunun 1/5 ini ve jandarma kuvvetlerinin Batı'da kalanlarının yarısını Kürdistan'a taşıyacak, taşındı da... Bu yığmak yalnız Ecevit'in önerileri gereği Güney Kürdistan'da güvenlik kuşağı oluşumu için yapılmadı. Bunda TC nin Kürt ulusal muhalefet güçlerine genel bir saldırı düzenleme ve ayrıca TC nin Güney Kürdistan'daki gelişmelere bağlı olarak güney'deki güçleri PKK karşı harekete geçirme, bunun için Barzani'yi PDK yi zorlama hesabıda yatmaktadır.

Bu gelişmelerden şunları Çıkarabiliriz

Bir: Refah Partisinin Kürt Ulusal Muhalefetine karşı olan tavrı, sorunun çözümündeki anlayışı ve çözüm yöntemi esas itibarıyla diğer partilerinkinden farklı değildir. „Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü“ ve üniter yapısının korunması yolundaki resmi ideolojiye Refah Partisi de aynı titizlikte bağlıdır. Kesinlikle şiddetten yanadırlar. Şu anda iktidarda kıl üzerinde duruyorlar, ilerde ayaklarının yere basması halinde kendi koydukları kuralların dışında duracak kürt ulusal muhalefet güçlerine karşı diğer partilerden daha fazla sert davranırlar ve ceza yasalarını daha fazla iğletirler. Aralarındaki farklılık biçimseldir ve kullanılan taktiklerdedir. Amaçları da belirgindir; ümmetçiliği öne çıkararak kürt ulusal muhalefetinin kitle desteğini kırmak ve mücadeleyi islami öz içine kendi kanallarına çekerek yozlaştırmak istiyorlar. Getirilen OHAL'in kaldırılması, Radyo ve televizyonlarda kürtçe yayın (ki günde en fazla 30 dakika ziraat, sağlık sorunları ile ilgili olarak kürtçe bilgilendirme ve haber verme düşünülüyor, hazırlanan tasarı bu yoldadır) ve pişmanlık yasası çerçevesinde Kürt ulusal muhalefet güçlerine yardım ve yataklıktan suç

işleyenlerin cezalarının kaldırılması yolundaki önermeler de bir seçim yatırımıdır. Refah Partisinin bu önerileri yaşama geçirmeye niyeti yok, kendisi istese dahi meclisin varolan aritmetiğine göre kabul görmeyeceğini de bilmektedir. Kimsenin kuşkusu olmasın Refah Partisi bu Refah-Doğruyol Koalisyonunu 1997 ortalarına kadar götürme niyetinde değildir. Koalisyonu kendisi bozmayacak, bozdurtacak. Mesut Yılmaz, Ecevit harekete geçtiler bile. Erbakan ve Refah Partisinin üst düzey kadroları davranış ve konuşmaları ile muhalefeti, kemalist kesimi ve hatta orduyu buna zorluyorlar. Hesapları açık; memur zammı, işçi kesimine tanınan, görünümde önem ifade eden ama aslında önemsiz olanaklar, köylünün ziraat bankasına olan borçlarının affı ve kürt sorunu ile getirdikleri önerileri seçimlerde öne çıkararak; „bırakmadılar, biz köylü ve memur ve işçiler için daha büyük imkanlar sağlayacaktık, kürt sorununu çözüp savaşı bitirecektik, sayımız yetmedi, doğrudan iktidara gelirsek bunu başarırız“ propoğandasıyla % 30 ların üstüne çıkmak ve tek başlarına iktidara gelmek niyetindedirler. Özellikle kürtlerin oylarına göz dikmektedirler.

İki: Herkesçe biliniyor, Kürt sorunun çözümünde yetkili tek makam Milli Güvenlik Kuruludur. Ki Milli Güvenlik Kurulunda da etkinlik askerde (Genel Kurmay) dır. Ordu ne isterse o olur. Görüldüğü kadarıyla Ordu da hiç bir şekilde ve herhangi bir muhtevada kürt halkının kendi kimliği ile kendisini ifadesinden yana değil. Genel kurmay(ordu) sürdürülen savaşı lehine çevirememenin ve Kürt ulusal muhalefet güçlerine karşı yaşadığı yenilginin ezikliği içindedir, bu nedenle şiddetten yanadır ve savaşı sürdürecekler. Görüldüğü kadarıyla Cumhur başkanı, siyasi partiler (merkez sağ ve sola, sağ partiler), Türk Basını (istisnaları var), yargı organı (özellikle Anayasa Mahkemesi), Radyo ve televizyon kurumları (çok azı hariç) Ordunun bu istem ve davranışı ile uyum içindedirler.

Açık-seçik görülüyor; Kürt ulusal muhalefetine (askeri ve siyasi temelde) bütün kürt halkını içine alacak boyutta bir saldırı hazırlığı

yapılıyor. Bunun için diplomasiye de bu ara büyük ağırlık verilmiş. Refahlı bakan ve milletvekilleri ve dini kuruluşlarla islam devletler ve güçler, Doğru Yol kanadı da, ki Onur Öymen görevlendirilmiş, Avrupa devletleri ve uluslararası kuruluşlar nezdinde Kürt ulusal muhalefeti karalama kampanyası başlatılmıştır. Brüksel’de MED-TV ve Sürgünde Kürdistan Parlamentosu binasında sudan sebepler arama yapılması, MED-TV nin yayında kullandığı stüdyolara, araç ve gereçlere el konulması böylesi bir karalama olayıdır.

Türk sağcıları , sosyal demokratlar, liberal ve dincileri TC nin bu karalama kampanyasında yerlerini almışlar, endişesiz MED-TV’nin ve PKDW’ne yapılan bu baskın, olasıdır kendilerini sevin-dirmiştir. Böyle olmuş sa da, bu kürtleri rahatsız etmez, buna türk halkı kendisi utansın. Bizi rahatsız eden, düşündüren; Kürt Ulusal Muhalefeti, birkaç örgüt dışında olaya sessiz kalışdır....,inşallah“ „MED-TV ve PKDW bizim siyasi yapımızı ilgilendirmiyor“ diyerek olaya sevinmemişlerdir.

Unutulmasın kürt örgütlerinin tavırları TC’nin Kürt ulusal muhalefetine karşı başlattığı karalama kampanyasının başarıya ulaşmasında büyük önem arzeder.

Hayırlısı...

09.10.1996

Kürdistan'da Yeni Bir Oluşum

YORUM

Melik Şoreş

Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesi uzun bir evreden beri hem ulusal hemde uluslararası düzeyde gündemin önemli maddelerinden birisi olma konumunu korudu, Güneydeki gelişmelerden ötürü bu durumun bir süre daha da devam edeceğe benziyor. Güney Kürdistan'daki gelişmelerin ilk evresinde çoğu Kürt çevreler gibi diğer çevre ve devletler de buna ikili bir yaklaşım göstermekteydiler. Bir yanda muhatabın bire inmesinden dolayı artık istikrar açısında değişikliklerin olmayacağı ve bunun rahatlatma getireceği, ki yıllardır geleneksel yapıya dayalı örgütlerin ve yöneticilerinin yaptıkları can alıcı hataların ve yarışların hesabını canı ve kanı ile ödeyen KÜRT halkının bir kesimi ise kurtuluşu bir kez daha düşmana sığınmakta araken, diğer kesimi gelişmeyi kabul göründü. Diğer Parçalardaki Kürdistanlı siyasal yapılar ise taraf olmaktan kaçınırken, ilerideki mühtemel gelişmelerle ilgili belirlemelerde dengeci olmayı yeglediler. Ortak duygu ve herkes için üzücü olan şey, „kardeş kavgası“ veya kürt literatürüne yeni giren „Xwe kujf“ diye adlandırılan çatışmaların kirlettiği Kürt halkının tarihinin daha ne zamana kadar bu tür olaylara tanıklık edeceği konusu idi.

Her kesimimiz bunu değerlendirirken değişik yönleri ile ele alıp haklı-haksız yanını tartıştık. Soruna ulusal açıdan ziyade birazda sınıfsal temelde yaklaşım göteren kesimler ise kürt toplumunun yapısına ve ona tekabül eden siyasal düzeydeki temsilcilerinin sınıfsal tercihlerine ilişkin tespitler yaptılar.

Kurtuluş mücadelesini veren ulusların kendi içinde de toplumsal katmanlar biçiminde farklılıklar gösterdiğinden, söz konusu bu katmanların ortak ulusal menfaat yanında anlaşamadıkları bir yığın başka çelişkilerin ve uzlaşmazlıkların olduğu genel doğrusu elbetteki Kürt halkı için de geçerlidir.

Bu bağlamda mevcut sömürgeci ilişkiler bir yanı bütün sınıf ve tabakaları etkilemekte olduğundan, bu konunun ortadan kaldırılması hepsinin ortak istemidir. İlk etapta herkesin çıkarı sözkonusudur. Bu sınıf ve tabakaların mücadele sürecine kendi damgalarını vurmak, çıkarları doğrultusunda programlar üretmek ve mücadeleyi bu çizgide yönlendirmek doğal olan bir durumdur. Bu genel işleyiş ve özellik kendisini Kürt halkının kurtuluş mücadelesinde de göstermektedir.

Kürdistan'daki sosyo-ekonomik yapı sömürgeci ilişkiler gereği normal ekonomik gelişme seyrini takip etmediğinden, sınıfların oluşumunda netlik kazanamamıştır. Kürdistan'ın belirgin özelliği, ağırlıklı olarak köylülük kesimi ile kısmi işçi kesiminin yanında Feodal yapı ile İşbirlikçi konumundaki burjuva kesiminin olduğudur. Bu sınıfsal netleşmenin olmaması menfaatleri ve ilişkileri karmaşıktırlandırmaktadır. Bunun sonucu siyasal alanda yer alan Kürt siyasi örgüt ve partileri bazen birden fazla sınıfların menfaatlerini programladıkları gözlenirken, bazen de aynı sınıfı veya tabakayı bir den fazla örgüt veya parti temsil etmektedir. Bu farklılık çok küçük nüanslar düzeyindedir.

Bu farklılıklar bilimsel anlayışa ve karşılıklı hoşgörüyeye dayalı metodlarla tartışılıp, ortak yönler öne çıkarılırsa, bütün tarafların menfaati icabidir. Çünkü değişik biçim ve düzeylerdeki mücadelenin netleşmesi kazanmanın yolunu kısaltır. Ayrıca mücadele de dostların çoğaltılması, düşmanın azaltılması espirisi de yerine getirilmiş olur.

Ancak kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesinde -ne yazık ki- olduğu gibi bu çok seslilik ve çok güçlülük , tam tersine şu anda da olduğu gibi ortak bir zemin ve safta değil de, enerjilerini neredeyse birbirlerine karşı kullanmaya yöneltirlerse vahim sonuçlar doğurmuş olacaktır.

Demek ki, Kürt halkının problemi birden fazla Örgüt veya Partiye sahip olmasından değil, aksine mevcut kürt Örgüt ve Partileri arasındaki rekabet ilişkilerinin dostluk ve hoşgörü temelinde yürütüleceğine, uzlaşmamada ısrar ve giderek düşmanca cepheleşmelere ayrılmalarda directmekten kaynaklanmaktadır. Tarihi kesitlerde meydana gelen kanlı çatışmalar bu politikanın sonucudur. Ve bu yanlış politikanın yürütülmesinde bütün Örgüt, Parti, şahsiyet ve aydınların payı vardır.

Kürdistan'daki egemen siyasi hava maalesef bu durumdadır. Güney Kürdistan'daki son olumsuzluklarında vukuu bulmasından sonra bu olumsuz havaya ve düşmanca ilişkilere karşı hem kürtlerin cephesinden hemde çevresindeki dünya dan itirazlar, özlemler ve önermeler dile getirildi.

Tartışmalar, „ Kürtlerin birliği olmalı“, „Ulusal Birlikler, Ulsal Kurumlar oluşturulmalı“, „Kardeş kavgası“ , „Xwe Kuji „ gibi bilinen olgular herkesin mesajının ve çözüm önerilerinin ortak muhtevasını oluşturmaktaydı.

İşte bu süreçte, - oluşumu daha önceden tartışılan ve adımları atılan- Kürdistan'lı bazı Örgüt ve Partilerin yanyana gelip PYSK (Patiya Yekitiya Sosyalistê Kürdistan) i oluşturmaları sevindirici bir adım olmuştur.

Bu adım bir yanı ile bahsettiğimiz güçlerin tekleşmesi ve mücadelenin güçlenmesini getirirken, diğer yandan da ideolojik ve yapısal yakınlık teşkil eden diğer yapılarında örnek adım atmasına esas teşkil edecektir. Çünkü çok nüans farfariyetler sonucu ayrı duran veya ayrı durmada ısrar eden yapılar mevcuttur. Ancak atılan ve daha atılacak bütün bu adımların yaşamı ve selameti unsurların yeni yapıda çalışırken eski alışkanlıklarını, müzminleşen sektör ve dağıtıcı özelliklerini orayada taşımalarında yatmaktadır. Biz bu örneklerle de şahit olmuş durumdayız. Tarihimiz maşallah çeşitliliklerle doludur. Ayrıca daha önceleri sovyet ninileri ile yatıp kalkan -siyaset yapan anlayın- bazı çevrelerin Sosyalist blokun yıkılmasından sonra, onlarında dünyaları yıkıldı. Bu yıkıntı sosyalizme düşman olma derecesine vardı. Daha da ilginç ise, Kürt halkının kurtuluş mücadelesindeki yenilgilerin nedenini kendilerinde değilde sosyalizmde bulmalarıdır. Bugün de ağız dolusu sosyalizme küfür etmekte ve hala sosyalizmi savunanları mücadelenin engelleyicileri olarak göstermektedirler. Oysaki kürdistan'da ve dışarda aktif mücadele edenler yine sosyalistlerdir. Milliyetçi anlayış ve çevrelerin hazırcı oldukları bilinir. İşte bu açıdan da PYSK popüler olmayan sosyalist düşüncenin kürdistanlılar arasında yayma ve tartışma gibi bir zorlu iddiayı de yüklenmiştir.

Bu adımı daha ileri götürerek, Kürt halkının ihtiyacı ve arzusu olan, olmazsa olmaz bir duruma gelen ulusal birlik ve ulusal kurumların oluşturmada da cesur ve yapıcı davranışlar göstereceklerine olan inancımı koruyarak, kendilerine başarılar dilerim.

m e s a j l a r

PYSK (PARTIYA YEKİTİYA SOSYALÎT A KURİSTAN) KURULDU

Kürdistan Sosyalist Birlik Partisi, ulusal demokratik mücadelesinde yer alan KAWA, KUK(Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları), TS (Tekoşina Sosyalist), TSK (Tevgera Sosyalist a Kurdistanê) ve YEKBûN (Kürdistan Birleşik Halk Partisi) adlı siyasi yapıların ortak birlik kongreleri sonucu kuruldu.

PYSK, kuruluşunu ve ulusal kurtuluş mücadelesindeki program hedeflerini bir açıklama ile kamuoyuna duyurdu. Kısaca;

„...Kürdistan işçi sınıfı ve yoksul köylüleri başta olmak üzere geniş emekçi yığınların çıkarını savunan, ulusal ve toplumsal kurtuluşu amaçlayan Sosyalist bir Partidir...”

„...Stratejik hedefi sömürgeci egemenliğine son vermek ve halkın iktidarı temelinde bağımsız demokratik bir Kürdistan Cumhuriyetini kurmaktır...”

„...Siyasal ve ideolojik yaklaşımı ve olursa olsun sömürgeciliği karşı tavır alan ve ulusal mücadeleden yana olan tüm güçleri saflarda görür...”

Ji

Komita Rêvabirên Şeva Avabûnê PYSK re

Hevalên Hêja û Giranbiha,

Dı van rojên dawide ku navê me Kurdan disa bî tîştên nebaş tê hildan, avabûna PYSK jî bo gelê me bu wek gaweke şahiti. Em slavên xwe yê şoreşgeri û hevaltî jî we ra dîşînin û we piroz dîkin.

Hevalên hêja,

Doza gelê Kurdistanê û tekoşina wi ya cıvati û çinayeti roj bî roj pêşta dîçe. Dîjminên Gelê Kurd jî lî himberê vî pêşda çûyine him biserên xwe him jî bîhevra êrîş û listikan pêktînin. Jî bo me û Gelê me eva ne tîrseke mezîne, Tîrs û pîrsîgreka me ya mezîn, ne pêkhatîna yekîtiya Netewîye. Dî Tekoşina Rîzgariya Gelê Kurd de lî her perçê(!) de ava kêmasîyeke yekemîne û sedemê domkîrîna koledariya me ye.

Gelê me dî hemû demê da bî kê bahwerî anîye bî hemû imkanên xwe alîkarî kîrîye û dî tekoşînêda zahmet, xun, xudan, bîrçibûn û koçerî daye sermîlê xwe û bedêlên gîran daye. Eva jî rastîyek dîn tîne holê kû, dîvê kes gelê Kurd nezan û xêşim nebîne. Heqê tu kesî û tevgerî tune van qîmetan, bedêlan û qezencan dî rê yê çewt û gurubî da anjî dî rêyên kesên qariyerîst û eşîretan de bîxebîtîne.

Sedemê dirêj bûna belengazî û bîndestîya Gelê Kurd yek jî, jî mejuyê wî yê siyassî ye.

Xuş û Bîrayên Delal,

Dîvê ev tîştê bê imkan tê xuyakîrîn „YEKÎTÎ “ bê çêkîrîn. Qet kesekî û Hêzekî biserê xwe nîkare wî barê gîran rabîke. Pîrkîrîna Dostan û Kêmkîrîna Dîjmin dîvê şîara yekemîn be. Jî ber vî bawerî û pêwîstîya elzem em bî Yekîtiya Sosyalîstên Kurdistan gelek kêfxweş bûn jî we ra serfirazî dîxwazîn. Em bawerîn û hêvîdarîn kû PSYK dî pêşerojda dî Tekoşina Gelê Kurd da jî aliyê YEKÎTÎYÊ de jî gavên balkêş bavêje.

Disa şeva we ya AVABÛNÊ biroze.

Xwedî û Berpersîyan

Ali YALÇIN

M e s a j l a r

- ☐ Belçika'da MED-TV ile PKDW (Parlamentoya Kürdistan Dervayê Welat) ye baskın yapıldı. MED-TV'nin mallarına el konuldu. Daha sonra sorumlular serbest bırakılmıştı. Malların teslimi sorunu ise devam ediyor. MED-TV kısıtlı da olsa yayınına devam ediyor.
- ☐ 21.09.1996 tarihinde Almanya'nın KÖLN şehrinde Kürdistan 4. Uluslararası Barış Festivali (Zeynep Kınacı) kitlesel oranda Kürt ve diğer milliyetlerden Kürt dostu insanların katılımı ile kutlandı. Festivalin iptali için Türkiye'nin yaptığı bütün diplomatik baskı ve girişimler sonuçsuz kaldı.
- ☐ 21.09.1996 tarihinde yine KÖLN'de Türk sol örgütlerince açlıkgrevinde şehit olan tutuklu ve hükümlüleri anma ve Aileleri ile dayanışma gecesi düzenlendi. Geceye açlık grevinde ölenlerin Aileleri, Avukatları ve arkadaşları konuşmalar yaptılar. Sanaatçılar katıldı.
- ☐ 21.10.1996 'te KOMKAR tarafından KÖLN'de Kürt sorunun çözümü için barış, demokrasi ve Diyalog için yürüyüş tertiplendi.

Ji SEROKATÎYA PKDW û ENDAMÊN Wî RE

Bî çî şeql û armancê be jî, êrîşa Dewleta Belçika li himber PKDW, êrîşeki siyasiye û destûrîya dewlata nîjadperest û xunxwar e.

Dewleta xunxur dixwaze xebata Gelê Kurd di hêla diplomasiye bixutimîne. Belçika wek xudan jiye NATO jî bo hewalibendê xwe ev kîrî bîdest anîn ne durê ihtimalan bû. Lê belê wek tî zanîn di van welatan de pîrsên Aborî ne bi wan rêçan tene kîrîn. Jendermê Belçika bi wî êrîşa xwe jî aliyek da li himber Tûriyê dostaniya xwe aniye ci, li aliyek din jî Navqurêjiya li ser Jendermê xwe disa paqîş bike û bala gelê xwe aliyek dînda bîkîşîne. Em bawer in Gelê Kurd di demê pêşda bi sazkarîna yekitiyên xwe û xurtkirîna imkanên xwe listikên dijmin puçdike.

Bî wî hêvî û daxwaziyan en carek dîm silavên xwe yê pîştgiri jî we ra dîşînin û Serkevtina Gelê Kurd dixwazî.

Xwedî û Berpirsiyar
Ali HALÇIN

Ji Rêvebîr û Xebatkarên MED-TV'ê

Hevalên Giranbîha,

Em dixwazî silan xwe yê pîştgirtiye jî bo êrîşên ku em xemgîn kîrîn bîşînin.

Hingê ku Tekoşîna Rîzgariya Gelê Kurd ketiye naverka Navnetewî, dijminê gelê Kurd û Dostên wî zêdetir acîz dîbîn û karên qirêj bîdest tînin. Dixwazî dezgehên wek MED-TV kû bûye cav û gohê gelê Kurd bîdîn seknandin.

Gelê Kurd û hemû kes jî dîzane ku ev êrîşa bi armancên siyasi hatiye kîrîn.

Lê belê em bağêrîn, gelê Kurd xudiyê dezgehên xwe derdikeve û tenê nahêle. Em jî dixwazî bîdîn diyarkîrîn ku li himber leyistîk û êrîşên dijmin û dên wî em li cem we ne.

Silavên germî û serkevtinê jî bo karê we..!

Xwedî û Berpirsiyar

Ali HALÇIN

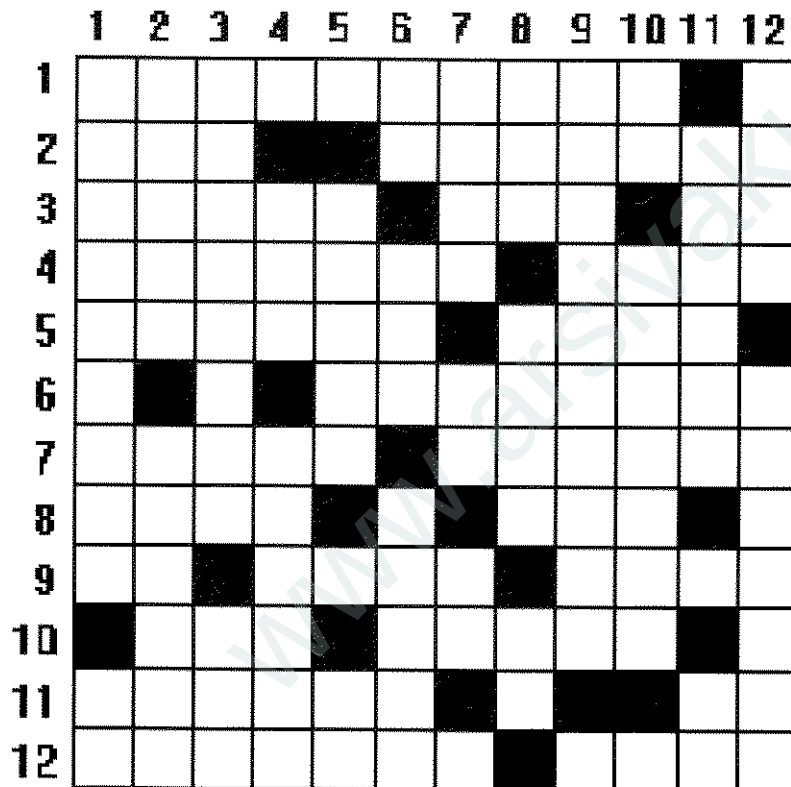
XAÇERÊZ

Cahit

ÇEP Û RAST:

1-Sistema yekbûyi ya siyasî, 2-cûreyek culxeye ko ji herîyê çê dibe... Bêterek serda hatn, 3-Heywanekî kedanî ku di avê de dijî, Xarxarik... Di Îranê de şewekî Kurdî... Kîmyayê de kurtenivîsa sodiyûmê, 4- Bêbiryarî, bêqerar... Navê mehekî, 5- Cîhê ku genim tê de tê hêrandin(bi avê dixebite)... Pîvana rûpîştê erdê, 6-Sistema ku îdara dewletê di bin destê çend tekelên mezindaye, 7-Bangewaz, hawar... Cangorî, 8- Devxwarî, qûmanya...Lewaş, dilovan 9-Bi Tirkî „Mêr, qehreman“... Dewletekî kevn li Mezopotamiyê... Axû,10- Bi Erebi „Law“... Camûş, 11-Bi Tirkî „Şahengî... Giyayê hurkîrî ji bo terş,12-Ji sing berjor, jorê sing... Her hevokên sûreyên Qûr'anê re tê gotin.

BERVEJÊR: 1- Zorbeyî, sitemkarî...Kîmyayê de kurtenivîsa arsenîkê ye, 2-Mêhînên ku piştî zayînê bê şîrîn.. Dêranek dîrokî di navbera Nûsaybin û cîzrê de,

3-Edad, edalet... Eşyayê ko li ser erebê an heywan, 4- Ravêj, vatînê...Navê meywekî, 5-Fatfatik, fatmûk...Ridên, 6- Bi Tirkî „sipî“... Meyil, ber... Çêlek'ên sê salî, 7- Sênî,sînî-test... (Paşpê) Di mûzikê de notakî...Kurtenivîsa Radyûmê, 8- Ji bo roja ku merov tê-daye tê gotin... Hay, xebardar bûn... Mêşin, Pezê sipî,9- Tava ku di berkazêre tê hındir,10- Di Tirkîda kurtenî-vîsa „Pîştê Mîladê“... Xerat, necar... 11- Sêlûbêlî, qerqe-şe... Xwedina Tîpekî 12- Tev de Firotker... Hevgirê dayî, Peywendî.

Bersivên hêjmara çûyî

Çap û rast: 1-Ehmed Mele Batê 2-Ala, Hêvîdar 3-Tam, Bal,Îzale 4-Amojin, Arena 5-Bazirgan, Bî 6-Adar, Abartma 7-Ne, Ehrîmen, Na 8-Abone, Nîşîf 9-Karg 10-Înc, Heridîntî 11-Arîf, Canî 12-Asman, Banîn.. Bervejêr: 1-Ektabana, Îra 2-Amadebûn 3-Mamoza, Cam 4-El, Jireng, Ra 5-Dabir,e, Hîn-Angar, Kef 7-Ehl, Abîdar 8-Lê, Anam, Rica 9-Evîr, Rengdan 10-Bîzentnî, Înî 11-Adan, Şanîn 12-Talabanî 13-Êre, Afrîqa..

Du tişt hene li dinyayê ku ez dixwazim û jîyanê bimin dîdî
 hezkîrîn; evîn û azadî. Di ber evînê de pêwîst be ezê jîyana
 xwe bidin, lê ji bo azadîyê ez evîna xwe jî feda dikim. V. Hugo

